

TREBALL DE FI DE GRAU (versió autorevisada i ampliada)

**YOUTUBE: NEGACIONISME I ODI
CONTRA LES DONES, ELS FEMINISMES,
LA PERSPECTIVA DE GÈNERE
I LES POLÍTIQUES D'IGUALTAT.**

ALUMNE: DAVID CROS PALLARÈS

TUTORA: NÚRIA SADURNÍ BALCELLS (1a convocatòria)

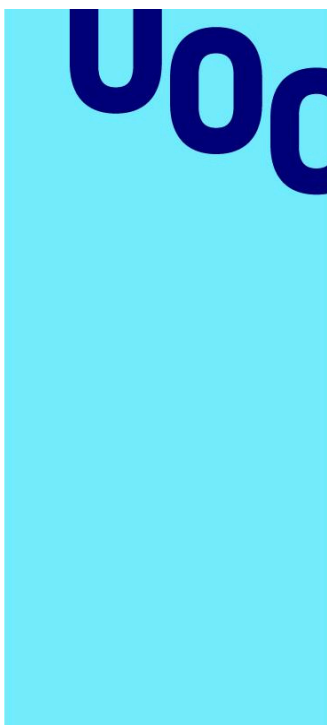
TUTOR: HÉCTOR EDUARDO ROBLEDO MEJÍA (2a convocatòria)

ÀREA: FEMINISMES I DIVERSITAT SEXUAL - 2024

Curs 2023/24 (1r semestre) - Grau en Educació Social

**Universitat
Oberta
de Catalunya**

Universitat Oberta
de Catalunya

Índex

Agraïments i dedicatòria	3 i 4
Abstract	5 i 6
Justificació	7 i 8
Introducció	8 i 9
Objectius	9 i 10
Marc teòric i conceptual	10-23
Les xarxes socials i els mitjans de comunicació en línia	10-12
Aquí i avui	13 i 14
Feminisme(s)	14-18
Resistències	19-21
Presa de consciència, individual i proactiva	21-23
Metodologia	23-27
Anàlisi i exploració crítiques	28-38
Negació directa de l'existència de desigualtat de gènere	28-30
Qüestionament de les accions socials adreçades a	
revertir la desigualtat	30-32
Victimització dels homes	32 i 33
Sexisme ambivalent	33-36
Dèficit de reconeixement	36-38
Estratègies discursives emprades	38-40
Resultats i conclusions	40-43
Reflexió personal	43-46
Fonts citades	46-59
Annexos	59-72
Llistes de canals i vídeos: Taules 1, 2, 3, 4 i 5	59-71
Documents enllaçats:	
transcripcions i comentaris , agrupacions per blocs i	
subblocs temàtics , i exemples d'estratègies	
discursives	72

AGRAÏMENTS I DEDICATÒRIA.

El passat 21 de febrer (2023) em vaig incorporar com a tècnic educatiu a un nou centre de treball, [el SEREL de Reus](#), un centre residencial d'atenció i acollida per a persones sense llar. Per aquelles dates em trobava de ple en la elaboració d'aquest TFG en primera convocatòria. D'una o altra manera, diferents qüestions, en ocasions més teóricoconceptuals i, en altres, més "quotidianes", esdevingueren i segueixen esdevenint temes de conversa i voldria agrair a les companyes i, en especial, a Bàrbara, els intensos debats i controvèrsies que punts de vista sovint força contraposats han generat, des del més absolut respecte i escolta mútues, lluny de prejudicis i, sobretot, valoracions moralistes i etiquetes a l'ús.

La masculinidad tóxica nos invita a comportarnos como hombres fuertes y superiores a las mujeres. Y así es difícil construir el respeto. Debemos ser más libres, ser más nosotros mismos y que nos dé igual lo que piense el mundo. Esos son valores de la nueva masculinidad. Como varones tenemos que seguir explorando, preguntando y empatizando con las mujeres para alcanzar una sociedad más igualitaria. Tenemos la responsabilidad de informarnos y formarnos, de escuchar y ponernos en la piel de nuestra pareja, de nuestras amigas, de nuestras compañeras, nuestras colegas... y, en general, de todas aquellas mujeres que tenemos a nuestro alrededor.

José Ignacio Pichardo; a Cidón, 2021.

Així mateix, també voldria dedicar aquest TFG a Sara (7a) i a Irene (11a), perquè tot i les meves profundes discrepàncies dialèctiques envers determinats discursos i posicionaments feministes, aquestes no exclouen que desitgi i vulgui per a ambdues un futur lliure de violències heteropatriarcals, masclistes i misògines, junt amb un ventall d'oportunitats i possibilitats en tots els àmbits de la vida, sense desigualtats ni discriminacions de cap tipus.

També voldria dedicar aquest TFG a la meva neboda Judit. Bé, ara Ares. Benvingut i... gràcies, de debò.

Que res ens defineixi, que res ens subjecti, que la llibertat sigui la nostra substància.

Simone de Beauvoir.

Finalment, vull mostrar i fer extensiu el meu agraïment a totes les persones que, fruit d'un esforç i dedicació personals i professionals, tant individualment com integrades en el si d'un equip de treball, han penjat en línia estudis, assajos, reflexions, articles d'opinió, entrevistes i recerques que, no sols m'han permès bastir aquest TFG, sinó que també m'han nodrit de coneixements i experiències.

Així mateix, vull agrair l'acompanyament acadèmic de les dues persones tutores, Núria i Héctor, que m'han acompanyat en l'elaboració d'aquest TFG però, sobretot, en el procés d'ensenyament-aprenentatge, un procés singularment focalitzat en la meva persona, en els meus pensaments, en les meves sensacions, en les meves inquietuds.

ABSTRACT.

Avui les xarxes socials en línia esdevenen una eina de comunicació¹ que possibiliten l'intercanvi i la difusió d'idees i informació, i en aquest TFG plantejo un treball de recerca focalitzat en una d'elles, *YouTube* i, més concretament, en l'anàlisi dels missatges negacionistes i d'odi contra les dones, els feminismes, la perspectiva de gènere i les polítiques d'igualtat que hi troben cabuda.

Per què aquesta temàtica? Crec que en la mesura que, com a professionals de l'educació social en prenguem consciència i coneixement, també podrem (re)pensar en eines, recursos i estratègies per a confrontar i desmuntar tots aquests discursos en benefici d'una societat més justa, inclusiva, igualitària i diversa.

Paraules clau.

Neomasclisme, masclesfera, negacionisme, misogínia, sexisme, heteropatriarcat.

Hoy las redes sociales en línea se han convertido en una herramienta de comunicación que posibilitan el intercambio y la difusión de ideas e información, y en este TFG planteo un trabajo de investigación focalizado en una de ellas, *YouTube* y, más concretamente, en el análisis de los mensajes negacionistas y de odio contra las mujeres, los feminismos, la perspectiva de género y las políticas de igualdad que encuentran cabida.

¿Por qué esta temática? Creo que en la medida en que, como profesionales de la educación social tomemos conciencia y conocimiento, también podremos (re)pensar en herramientas, recursos y estrategias para confrontar y desmontar todos estos discursos en beneficio de una sociedad más justa, inclusiva, igualitaria y diversa.

Palabras clave.

Neomachismo, manosfera, negacionismo, misoginia, sexismo, heteropatriarcado.

¹ Adreça de la imatge:

<https://blogger.googleusercontent.com/img/a/AVvXsEim7xISIXBcwCpmdN9-glAluf1q-3HYLm5QORvuiSOHlf93L3Zr7AWwDuexd4k27ljvsc5Q1fqZPGhSrNj9go8B9n-ozuq9fJq8F9eoxMEcuZCH-SuaUlwqXhG1sulApf-LqWmjQlaGaTSXHEO4mMKXE7V90Au7hKGBFKuXHlh4lffxubVWVkSG5lQB=s16000>

Today online social networks have become a communication tool that enable the exchange and dissemination of ideas and information, and in this TFG I propose a research work focused on one of them, YouTube and, more specifically, on the analysis of the denialist and hate messages against women, feminism, gender perspective and equality policies that are found.

Why this topic? I believe that to the extent that, as social education professionals we become aware and knowledgeable, we will also be able to (re)think about tools, resources and strategies to confront and dismantle all these discourses for the benefit of a more fair, inclusive, egalitarian and diverse society.

Keywords.

Neochauvinism, manosphere, denialism, misogyny, sexism, heteropatriarchy.

JUSTIFICACIÓ.

Ara fa ja poc més d'un any vaig decidir matricular-me de l'assignatura del TFG en Educació social. Tenia diferents opcions i vaig triar una temàtica vinculada a l'Àrea de Feminismes i Diversitat sexual. Era conscient dels meus dèficits i limitacions en coneixements sobre aquesta àrea, així com també d'una tènue i relativa sensibilització i empatia envers les experiències i vivències personals (discriminacions, desigualtats i violències) que les dones denuncien i combaten²; elements que obstaculitzarien un desenvolupament clar i serè. Però tenia motivació i interès per afrontar un nou repte acadèmic³ en la quasi recta final d'aquest grau que, de ben segur, m'aportaria nous aprenentatges, així com també la vivència d'un laboriós procés d'introspecció i deconstrucció personals.

Qui jutja difícilment pot comprendre, i qui comprèn difícilment pot jutjar.

Salvador Cardús i Ros, 2016:19.

Per què posar el focus sobre *YouTube*? Bé, des de fa força mesos he deixat de posar la televisió a casa i m'he acostumat a veure i escoltar vídeos d'aquesta plataforma, vídeos penjats tant per persones que ho fan a títol particular (*youtubers*) com per mitjans audiovisuals que troben en aquest format en línia, un nou i potent canal de difusió. En aquest sentit, cal tenir en compte que *YouTube* funciona amb algoritmes que suggereixen, a cada persona usuària, vídeos amb continguts similars als que cadascuna ha clicat un "m'agrada" o ha reaccionat escrivint un comentari, per exemple, entre altres elements.

La primera proposta inicial per al títol del TFG dugué el nom de "La deriva misàndrica dels feminismes radicals, ¿una realitat certa o una por emmascarada?". Sense cap dubte podem copsar que el meu posicionament es trobava en un punt de partida equivocadament, per tirar endavant un TFG des d'una

² Vull aclarir que al llarg de la meua vida, en l'àmbit laboral, m'he vist envoltat de dones empoderades, amb plena capacitat d'agència i poder, com també de companyes de feina amb qui he mantingut una relació professional respectuosa i igualitària.

³ Essencialment tenia dues opcions quan vaig haver de triar una temàtica concreta per al TFG: una "còmode i senzilla", vinculada amb les persones grans, per exemple (coincidint, precisament, amb la meua etapa de TASOC a la Residència Sanitas de Tarragona); o, una altra que, si bé em despertava un gran interès i motivació, suposava sortir de la meua "zona de confort" i assumir molts més "riscos".

perspectiva feminista coherent i compromesa, precisament perquè no entenia l'essència del pensament crític que la defineix *per se*. Com també he de reconèixer que la visualització de certs vídeos penjats a *YouTube* tingueren *de facto* un impacte i influïren en aquella apreciació.

INTRODUCCIÓ.

Plantejo un TFG en format de recerca i, a partir d'una selecció de vídeos penjats a *YouTube*, analitzar els continguts i les estratègies discursives que la masculina promou per mitjà d'aquesta plataforma.

Els objectius que aquest TFG proposa posen el focus en la manera com es construeixen tots aquests discursos i argumentaris que neguen les desigualtats i la violència de gènere alhora que, per mitjà d'una anàlisi crítica, clau de la metodologia utilitzada per a aquest TFG, identificar, deslegitimar, desmuntar i, en certa manera, "autoimmunitzar-se" i "desintoxicar-se" dels seus propis missatges, profundament masculistes i misògins.

Així mateix, el marc teòric i conceptual m'ha permès bastir una estructura sòlida sobre la que poder fonamentar i elaborar la mateixa anàlisi crítica.

I els resultats i conclusions miren d'ajustar-se exclusivament a partir d'aquesta anàlisi, si bé tampoc puc desvincular-me en termes absoluts de les sensacions personals que he pogut experimentar al llarg del desenvolupament d'aquest TFG en aquests darrers dotze mesos.

He d'afegir que les transcripcions, si bé en molts casos *YouTube* les genera automàticament, ha suposat una important càrrega de treball, especialment perquè, o bé ha calgut posar signes de puntuació i aclariments entre claudàtors o referències en casos de fotografies o subtítols no verbalitzats, o bé ha calgut revisar de manera reiterada que allò transcrit s'ajusta curosament a allò que efectivament s'escolta i es visualitza.

Per finalitzar, tant el llistat de vídeos transcrits, les transcripcions, els exemples d'estratègies discursives, i les frases i paràgrafs agrupats per blocs i subblocs segons idees i conceptes esgrimits, es troben annexats en documents en línia individuals. Els enllaços es troben al final d'aquest TFG i sols hi tenen accés les persones vinculades a la Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.

OBJECTIUS.

Objectius generals.

- A. Com a referents educatius però també i, particularment a títol individual com a home, prendre consciència del poder d'Internet i les xarxes socials en línia per a difondre i viralitzar continguts i idees masclistes i misògines.
- B. Analitzar els arguments emprats i difosos a *YouTube* contra les dones, els feminismes, la perspectiva de gènere i les polítiques d'igualtat a partir de qüestions polítiques, econòmiques, socials i culturals diverses i d'actualitat per part de diferents persones (*youtubers/influencers*) de parla castellana.

Objectius específics.

- a. Identificar els discursos emprats, en la percepció dels fets i la seva argumentació.
 - i. Exemplificar les estratègies emprades: nominatives, predicatives, argumentatives i retòriques.
- b. Rebatre les informacions que apareixen en els vídeos analitzats (tergiversació i ocultació intencionades que neguen, minimitzen o rebaten la violència de gènere i les desigualtats de gènere, per exemple) amb dades disponibles, validades i fiables.
- c. Reconèixer els elements heteropatriarcals, misògins i masclistes presents en els discursos i raonaments emprats, i els efectes que produeixen.
- d. Examinar aquells arguments que són adoptats des d'un posicionament hegemònic, discriminatori i exclouent.

- e. Contraposar els continguts i les idees identificades amb allò que es defensa i s'explica des dels feminismes, la perspectiva de gènere i les polítiques d'igualtat.

MARC TEÒRIC I CONCEPTUAL.

Les xarxes socials en línia i els mitjans de comunicació.

Vivim en una “societat de la informació i del coneixement”⁴, i *YouTube*, en aquest aspecte, ha esdevingut una plataforma en línia força present en les nostres vides. Com bé explica Felipe de Jesús Lee Vera (2022:244), i cito textualment,

(...) la societat de la informació és una condició espiritual de la vida contemporània, indicativa d'una forma de viure, de pensar, de sentir i d'actuar. No es redueix a un accessori que poguem prescindir, ni s'ha de pensar com quelcom extern a la naturalesa humana. És la forma de vida a la que hem arribat.

Efectivament, avui dia les xarxes socials i els mitjans de comunicació de masses i en línia han esdevingut una nova dimensió en la manera com ens relacionem, convertint-se en espais virtuals de socialització (Martínez i Herrero; 2022:12) que permeten visibilitzar normes, valors i coneixements, així com també accedir “a una gran quantitat de continguts i significats de la cultura en què vivim” (Fernández, 2016:29); de fet, hem de poder entendre que les dinàmiques i sinergies específiques que s'hi donen, efectivament “construeixen, rearticulen o modifiquen les estructures de gènere” (Iturbide, Amigot, Menéndez; 2017:16). Altrament però, també han possibilitat en alguns espais, la presència i difusió de tot un ventall de discursos d'odi i arguments negacionistes contra les dones, els feminismes, la perspectiva de gènere i les polítiques d'igualtat, així com també la generació d'estereotips sexistes.

⁴ Probablement Herbert Marshall McLuhan i Eric Arthur Blair, més conegut pel pseudònim literari de George Orwell, foren els primers pensadors del segle XX que anticiparen aquesta concepció del món.

Aquesta dualitat contraposada resulta quasi indefectiblement intrínseca⁵⁶. D'un costat, per exemple, poden esdevenir en plataformes capaces de promoure la mobilització social per al canvi i la transformació, com també *“una nova forma de fer feminisme”* (Díaz i González, 2014:90) en un món globalment connectat en xarxa. I, de l'altre, en un sentit totalment oposat, en puntes de llança contra els avenços en qüestions de gènere (Iturbide, Amigot, Menéndez; 2017:18).

Malauradament, sembla que aquesta segona faceta agafa molta més volada doncs l'alineació neoliberal i capitalista, junt amb la seva idiosincràsia i resistència hegemònica i heteropatriarcal, esdevé l'empremta que cada cop més es fa prevaldre. Així és com una visió dominant, tradicional i conservadora, al voltant de notícies, esdeveniments i successos diversos “de casa” i d'arreu del món, acaba *“legitimant i naturalitzant les desigualtats”* (ibíd., 19), en un exercici de subtil i, en altres casos, inequívoca conxorxa, amb els interessos econòmics i polítics dels poders establerts.

Així mateix, poden esdevenir en catalitzadors de les emocions i les pulsions més visceralment com la frustració, l'odi i la ràbia, emprant indistintament el menyspreu, l'insult, l'assetjament, la denigració, la degradació, l'agressió, l'estigmatització i la humiliació (Martínez i Herrero, 2022:32); com també en fonts de desinformació⁷, exposant tota mena de mentides, ocultacions i tergiversacions que invisibilitzen, difamen, menystenen i exclouen. En aquest segon cas, com efectivament copsarem en l'anàlisi de continguts i discursos emprats, podem destacar la forta presència de missatges de *“negació de la violència contra les dones, de l'ús erroni i distorsionat d'una part del llenguatge feminista o de la fonamentació en un model de parella heteronormativa com a patró relacional”* (Donoso-Vázquez i Prado, 2014: 52-54), entre molts altres tipus de missatges.

⁵ *“Les virtualitats que presenta el gir digital a l'àmbit dels moviments socials i polítics són manifestes: augmenta la difusió d'idees, la mobilització i la captació de persones adeptes. Això val igual per a fins terroristes com per a campanyes ecologistes. El masclisme i la misogínia no seran una excepció.”* (Ávila, 2023:2).

⁶ *“Los medios de comunicación, al igual que el sistema educativo o el sistema político, tienen una doble posibilidad instrumental en el ámbito social: bien constituirse en herramienta para el cambio y la transformación o bien en mecanismo para el sostenimiento del orden de estratificación existente, específicamente el de género”* (Iturbide, Amigot, Menéndez; 2017:20).

⁷ Cal destacar el creixent nombre d'estudis que tenen per objecte l'anàlisi del funcionament de l'algoritme de YouTube que conclouen, per exemple, que *“a partir del material que distribueix la plataforma es pot incórrer en processos desinformatius que impacten negativament i generen confusió* (Carbone et alter., 2022:1).

En la mesura doncs que tots aquests discursos d'odi i arguments negacionistes poden generar un impacte, influir en l'opinió pública i construir un pensament col·lectiu, així com també "intoxicar" la pròpia percepció i modular la mateixa identitat individual de qui els presta atenció (Martínez, 2016:21), no ens en podem abstreure o mirar cap a una altre costat com a educadores i educadors socials.

Tots els missatges que rebem, tot i que no es trobin dins un marc formal, sense que estiguin pensats expressament per a un individu concret o sense que tinguin una funció d'una situació concreta, tots, acaben configurant marcs de referència enormement influents en la socialització i el comportament de les persones dins la societat.

Fernández, 2016:29.

De fet, com bé descriu Irma Perea (2012:54), s'han realitzat diferents estudis per mirar de comprendre i teoritzar sobre l'impacte i influència dels mitjans de comunicació massius; així, per exemple,

*(...) tenim la **teoria hipodèrmica**, que estableix que els mitjans són estímuls que provoquen una reacció en l'espectador; la **teoria de persuasió**, d'altra banda, planteja que la influència que el mitjà exerceix depèn en gran mesura de l'espectador, de les seves característiques socials i psicològiques i, per tant, els missatges no tenen el mateix efecte sobre totes les persones; i, la **teoria dels efectes limitats**, que defensa que la influència dels mitjans de comunicació massiva no depèn de l'espectador, sinó de l'ambient en el que s'hi desenvolupa, ja que aquests no serveixen per a crear, sinó per a reforçar comportaments que ja existeixen en el subjecte.*

Altrament, parafraçant a José Martínez de Toda (1998:165) i fent un paral·lelisme amb la televisió, Internet i, més concretament, *YouTube*, sembla també "actua[r] a nivell ideològic promovent i donant major preferència a certs significats del món que altres... i servint a interessos socials enlloc d'altres." Una realitat que, en certa manera, podem validar gràcies al testimoni que ens aporta Andrea Momoitio (2014:20) on denuncia⁸, per exemple, "que impera una moral [heteropatriarcal] que filtra què és acceptable i què no, què hi té cabuda i què és eliminat, bloquejat o censurat"; que, al seu torn, també "permet pàgines on es fa apologia de la violació, la violència de gènere o la pederastia" (ibíd.).

⁸ En referència a *Facebook*, en concret.

Aquí i avui.

Pot ser una casualitat però el cert és que, bona part dels vídeos que són objecte de l'anàlisi, s'han penjat a *YouTube* en aquests darrers quatre anys⁹, coincidint doncs amb la XIV legislatura espanyola (del 3 de desembre de 2019 al 16 d'agost de 2023) que s'ha caracteritzat pel primer govern executiu de coalició, des de la rectificació de la Constitució Espanyola (el 6 de desembre de 1978), entre les formacions polítiques Unides Podem i PSOE.

Una legislatura que s'ha singularitzat per l'impuls decidit i ferm de les polítiques d'igualtat i la integració de la perspectiva de gènere en diferents marcs normatius; en aquest sentit, per exemple, entre altres lleis caldria destacar la consolidació de:

- la [Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual](#);
- la [Llei 4/2023, de 28 de febrer, per a la igualtat real i efectiva de es persones trans i per a la garantia dels drets de les persones LGTBI](#);
- la [Llei Orgànica 1/2023, de 28 de febrer, per la que es modifica la Llei Orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs](#);
- o el [Reial Decret 902/2020, de 13 d'octubre, d'igualtat retributiva entre dones i homes](#).

En certa manera, les polítiques que s'han emprès en diferents àmbits com els de l'educació, la salut i la dependència, han contribuït de forma transversal a la igualtat de gènere, però ha estat el Ministeri d'Igualtat l'òrgan executiu que s'hi ha posat al capdavant¹⁰.

Tant aquest Ministeri, com a institució, així com les persones que hi han estat al timó, com ara la Ministra d'Igualtat, Irene María Montero Gil, i la Secretària d'Estat d'Igualtat i contra la Violència de Gènere, Ángela Rodríguez Martínez, han estat

⁹ Vídeos publicats durant l'any 2016: 2; 2017: 5; 2018: 7; 2019: 14; 2020: 4; 2021: 6; 2022: 22; 2023: 20.

¹⁰ A l'espai web del Ministeri podem trobar aquesta descripció:

Corresponde al Ministerio de Igualdad la propuesta y ejecución de la política del Gobierno en materia de igualdad y de las políticas dirigidas a hacer real y efectiva la igualdad entre mujeres y hombres, la prevención y erradicación de las distintas formas de violencia contra la mujer y la eliminación de toda forma de discriminación por razón de sexo, origen racial o étnico, religión o ideología, orientación sexual, identidad de género, edad, discapacidad o cualquier otra condición o circunstancia personal o social.

Le corresponde, en particular, la elaboración y desarrollo de las normas, actuaciones y medidas dirigidas a asegurar la igualdad de trato y de oportunidades, especialmente entre mujeres y hombres, el fomento de la participación social y política de las mujeres, y la prevención y erradicación de cualquier forma de violencia contra la mujer.

Font: <https://www.igualdad.gob.es/ministerio/funciones/>

objecte de dures crítiques i atacs personals¹¹, presents tant en mitjans de comunicació tradicionals (premsa, ràdio i televisió), com a Internet (versions digitals d'aquells mateixos mitjans, fòrums, blogs, xarxes socials i plataformes com *YouTube*) i, a peu de carrer (manifestacions en contra davant la seu ministerial o també protestes i escarnis organitzats davant de casa seva).

Un odi visceral que també s'ha traslladat contra les polítiques d'igualtat i les accions de govern amb perspectiva de gènere, essent qüestionades i atacades rere discursos i arguments negacionistes i neomasclistes. Accions i respostes reaccionàries que, en el fons, veuen en els feminismes i, potser encara amb més determinació contra el feminisme radical, l'enemic a batre. Així podrem copsar-ho en bona part dels vídeos seleccionats per a la seva anàlisi.

Altrament, l'ideari d'Unides Podem planteja el feminisme com *"l'aposta política transformadora que, en el temps present, està cridada a revolucionar radicalment les nostres societats"* (Podemos, 2020:6). Una aposta democràtica que demana comprendre que *"les desigualtats estructurals per raó de gènere¹², classe i raça (...), abarquen espais privats, públics, locals, regionals i globals, així com àmbits polítics, econòmics, socials i culturals"* (ibíd., 24 i 25).

Com podrem apreciar en l'anàlisi, aquesta formació política també és objecte dels atacs que la masclesfera promou, en una clara mostra reaccionària patriarcal.

Feminisme(s).

Si bé la societat espanyola ha viscut un ampli procés evolutiu, de progressos i conquestes socials en aquestes darreres dècades (Íñiguez, 2015:38; Folguera, 2022:21), aquest no ha estat exempt de tares; malgrat els avenços en matèria de drets, facultats, privilegis i llibertats, tant des d'una vessant estrictament jurídica i legal com en la vida quotidiana, no podem negar que les opressions i violències

¹¹ Sols com un exemple que permet fer-nos una idea, he trobat molt revelador l'article publicat en línia per Alberto Olmos el 14/06/2023 contra Irene Montero. Odi i menyspreu sense mesura: https://www.elconfidencial.com/cultura/2023-06-14/odiar-irene-montero_3664415/

¹² Resulta pedagògica la reflexió que ens fa Nacho Álvarez (2016) a l'espai web de Pikara Magazine: *"(...) la raíz de la desigualdad de género es la ideología machista, cuyo fin último es la dominación y sumisión de las mujeres y las minorías sexuales o de género, con el fin de perpetuar la relación de poder de los hombres sobre estas."*

exercides contra les dones es mantenen “amb elements que responen a patrons i pautes culturals presents al llarg de la història” (Cuadrado, 2022:268 i 269).

Una història que, com bé revisa i explora Silvia Federici (2018), ens ha estat transmesa i construïda sobre un relat subjecte a la lògica, interessos i conveniències d'un sistema heteropatriarcal i capitalista que, de fet, mai ha volgut perdre el control, sotmetiment i disciplinament sobre el cos de les dones, la seva sexualitat i la seva capacitat reproductiva, alhora que ha institucionalitzat “la subordinació de les dones als homes autoritzant el control dels homes sobre el treball de les dones i la violència masculina contra el rebuig de les dones a fer aquest treball” (Federici, 2018:13), com també “l'ocultació del treball no remunerat de les dones” (ibíd., 237); fruit de tot aquest procés, n'ha resultat tota una amalgama de “diferències, desigualtats, jerarquies i divisions” (ibíd.) de gènere de les que els homes en som hereus i usufructuaris privilegiats.

A partir d'aquestes coordenades doncs, hem d'entendre que avui el feminisme, com a moviment social i polític, no sols lluita per la plena igualtat, real i efectiva, de drets i oportunitats entre dones i homes, sinó que també “desafia els discursos hegemònics occidentals des del més profund de la seva lògica etnocèntrica, racista, misògina, heterocentrada i colonial” (Espinosa, Gómez i Ochoa; 2014:20). El poder, la lògica i els diferents mecanismes i processos patriarcal¹³ han estat i són generadors de tot un conjunt de desigualtats socials i de gènere, “moldejant els nostres comportaments i habilitats des del moment del naixement” (Martínez i Herrero, 2022:78), i s'hi contraposen “les teories feministes i les perspectives de gènere com un conjunt de sabers, valors i pràctiques explicatives de les causes, formes, mecanismes, justificacions i expressions de la subordinació [i opressió] de les dones que busquen transformar-la” (Facio i Fries, 2005:260).

I hem de parlar de feminismes perquè són diverses, plurals, múltiples, heterogènies i singulars les veus, posicions, corrents, sensibilitats, inquietuds,

¹³ “El patriarcat és el sistema d'organització social basat en la dominació de l'home sobre la dona mitjançant la seva opressió. Aquesta opressió s'exerceix des dels àmbits del poder, com «la política, la informació, el poder econòmic, el saber, la creativitat i la religió» (Valcárcel, 2019, p. 133). És un sistema estable en el temps, però creat pels homes i, per tant, es pot modificar i subvertir. Per això, s'observa la coexistència de dos tipus de patriarcat en el món: de coerció i de sotmetiment (Puleo, 2005, p. 39). El primer existeix en aquells països que recullen en les seves lleis el que es permet o es prohibeix fer a les dones, per exemple, a l'Afganistan, mentre que el segon es dona en països on la igualtat entre dones i homes està recollida en les seves lleis i constitucions, però encara es promouen, per exemple, els rols de gènere.” (Hidalgo, 2022:7).

identitats i subjectivitats que s'hi integren (Gil, 2011:38 i 257; Sales, 2017:180; Folguera, 2022:21; Cuadrado, 2022:276 i 278; Facio i Fries, 2005:264; Pujal, 2005:10 i 69; Velasco, 2014:75); entre elles, aquelles que també reivindiquen *“trenca amb una visió homogeneïtzadora de la dona, sense reconèixer que el gènere es construeix de diverses maneres en diferents contextos històrics”* (Espinosa, Gómez i Ochoa; 2014:287); una visió etnocèntrica, essencialista i unívoca (Talpade, 2008:115 i 116), inherent i pròpia del *“feminisme hegemònic, que de vegades s'associa amb “anglocentrisme”, “eurocentrisme”, “imperialisme” i “colonialisme”, o amb Occident, el Primer Món i el Nord Global; [i, al que] se li ha atorgat una projecció global i universal”* (Wences, 2023:3); una projecció que *“invisibilitza altres diferències i oblida la multiplicitat”* (Gil, 2011:218). De fet, no són poques les veus feministes que *“denuncien com la realitat de les dones no pot explicar-se únicament des del gènere, sinó que és necessari articular la categoria sexe-gènere amb altres divisions socials com la sexualitat, la classe social, l'origen ètnic o la ‘raça’”* (Gandarias, 2014:26), és a dir, des de la interseccionalitat¹⁴¹⁵¹⁶¹⁷. Altrament, també han sorgit nous enfocaments que *“incorporen les crítiques socials, culturals i científiques fetes a la modernitat i a la Il·lustració com a forma de pensament cultural i filosòfic”, com “l’anomenat feminisme postestructuralista [que] persegueix la deconstrucció o eradicació de la categoria ‘dona’ com a categoria d’identitat universal”* (Pujal, 2005:28). D'altra banda, cada cop són més nombrosos els articles, estudis i assajos que plantegen

¹⁴ Mara Viveros (2016:2) ens descriu com la interseccionalitat *“se ha convertido en la expresión utilizada para designar la perspectiva teórica y metodológica que busca dar cuenta de la percepción cruzada o imbricada de las relaciones de poder.”*

¹⁵ En aquest mateix sentit, n'és exemplificadora la descripció feta també per Jordana i Benítez (2021:8): *“(…) fonamentar les lluites feministes en aquesta diferència sexual [binarisme identitari] esborra les desigualtats estructurals en termes de raça, classe i colonialisme que condicionen materialment la vida social, econòmica i política. Unes asimetries que s'han intensificat profundament al llarg de la globalització neoliberal.”*

¹⁶ Se sol atribuir l'ús d'aquest terme per primer cop a l'activista i acadèmica Kimberlé Williams Crenshaw. A *Interseccionalitat, polítiques identitàries i violència contra les dones de color* (1991:98), explica com, per exemple, la manca d'una visió feminista interseccional pot reproduir i reforçar determinades dinàmiques excloents i discriminatòries: *“Entre las consecuencias políticas más problemáticas que se derivan de que tanto los discursos antirracistas como feministas no tengan en cuenta la intersección del racismo y patriarcado está el hecho de saber hasta qué punto persiguen los intereses de las personas de color y las «mujeres» respectivamente, de modo que a menudo uno de los análisis implícitamente niega la validez del otro. El feminismo no se pregunta por las implicaciones raciales, y esto implica que las estrategias de resistencia que adopta el feminismo pueden reproducir y reforzar la subordinación de la gente de color; y el antirracismo no se pregunta por las implicaciones del patriarcado y frecuentemente este antirracismo redundante en que se reproduce la subordinación de las mujeres.”*

¹⁷ Per reflexionar: *“Yo no sé cuál es la receta de la interseccionalidad, pero sé que un primer paso es tomar conciencia no solo de las opresiones que me atraviesan sino también de los privilegios, reconocer las experiencias de personas que me dicen que es otra la opresión que a ellas más les afecta, y preguntarme qué me moviliza y qué no, con quién me identifico y con quién no”* (Fernández, 2018).

una revisió crítica de l'anomenada revolució sexual dels anys seixanta, com per exemple exposa Ana de Miguel (2015), a fi de reconstruir, reivindicar i examinar algunes de les conseqüències actuals de la deriva patriarcal d'aquella revolució.

Així mateix, com explica Margot Pujal (2005:57 i 68), també podem distingir entre el feminisme de la igualtat que lluita per igualar la dona en oportunitats i drets jurídics envers l'home; i, el feminisme de la diferència¹⁸ que *“remarca positivament la singularitat de les dones”* i *“[pressiona] perquè les reflexions polítiques actuals incloguin com a temes d'interès general els que s'havien deixat de banda perquè pertanyien a l'àmbit privat i s'associaven a la dona, com ara la família, la reproducció, la sexualitat i l'afectivitat.”*

Podríem considerar que els feminismes contemporanis o nous feminismes, s'articulen i, en ocasions es juxtaposen, al voltant d'aquestes dues grans línies discursives¹⁹. En altres casos, van més enllà (Jordana i Benítez, 2021:8).

És en tota aquesta multiplicitat de discursos i posicionaments²⁰ on podem també identificar el feminisme radical que es pot definir, com exposa Ana Pellicer (2023:152 i 154), com una reformulació de les veus tradicionals feministes i una *“transgressió dels estereotips patriarcal”* propis del *“pensament binari masculista”*²¹. Una mirada contrahegemònica que vol anar més enllà de la

¹⁸ Altrament, hem de considerar aquesta altra descripció del feminisme de la diferència: *“(…) [sorgeix] de la diferència sexual entre homes i dones situant una relació de dominació i opressió estructural a la constitució de les nostres societats conceptualitzant com a patriarcat aquesta estructura de dominació històrica”* (Jordana i Benítez, 2021:7).

¹⁹ Voldria ressaltar la reflexió feta per Lola G. Luna (2020) que, al fil dels arguments de la historiadora Joan Scott, considera ambdues opcions, feminisme de la igualtat i feminisme de la diferència, com interdependents, i l'elecció d'una no exclou l'altra.

²⁰ A títol personal voldria destacar el major grau de simpatia i adscripció que tinc envers els anomenats feminismes dissidents que, en certa manera, es contraposen al feminisme cultural i hegemònic (potser més vinculat al feminisme radical doncs sembla nodrir-se'n) que, avui per avui, inocular un discurs quasi institucionalitzat arreu i que, en la meua opinió, en força ocasions no sols pot resultar transgressor i subversiu, sinó també sobredimensionadament ginocentrista. Resulten interessants alguns espais, articles i entrevistes en línia que precisament reflecteixen aquesta visió, incòmode i heterodoxa, de referents feministes com ara [Camille Paglia](#), [Jessa Crispin](#), [Ari Hochschild](#), [Prado Esteban](#), [Lola Pérez](#) i [Leyre Khyal](#).

- <https://twitter.com/ContraBorrado>
- <https://e-mujeres.net/wp-content/uploads/2020/11/Manifiesto-Contra-Borrado.pdf>
- <https://contraelborradodelasmujeres.org/>
- [Aportacions sobre l'avantprojecte de llei de la identitat i expressió de gènere.](#)
- <https://ethic.es/2022/03/lola-perez-el-sujeto-del-feminismo-debe-ser-la-ciudadania-no-solo-la-mujer/>
- <https://ethic.es/2021/11/el-feminismo-requiere-mas-que-ingenuas-teorias/>
- <https://ethic.es/2023/02/las-victimas-ideales-y-las-falsas-expectativas-sobre-la-violencia-sexual/>.

²¹ Una transgressió que també connecta amb la teoria *queer* que, conceptualment, es construeix des de la crítica envers *“l'heterosexualitat normativa i el binarisme identitari inscrit en la continuïtat sexe-gènere”* (Jordana i Benítez, 2021:9).

dicotomia clàssica, i potser també monolítica i reduccionista, entre opressors i oprimides, agressors i víctimes, a fi de plantejar un sistema ideològic on “*les dones esdevenen lliures, actives, amb agència i propostes de canvi*” (ibíd., 160). Un feminisme que recupera i posa en èmfasi els drets sexuals i reproductius, de la mà d’un pensament postmodern i postcolonial que, al seu torn, reivindica les múltiples identitats i l’ambigüitat (Díaz i González, 2014:89); un feminisme que també planteja subvertir tot allò que ha esdevingut en quelcom normativitzat²² com, per exemple, l’heterosexualitat que, al repensar-la en “*un règim o institució, s’aporten elements essencials a la interpretació de la relació entre gènere i sexualitat*” (Espinosa, Gómez i Ochoa; 2014:33).

(...) els treballs de pensadores com Kate Millet, Sulamith Fireston o Carol Hanish, anteriorment esmentats, configuraran allò que les mateixes autores caracteritzaran com a feminisme radical. Per a aquestes pensadores, la diferència sexual constitueix la base de la dominació dels homes sobre les dones a partir de la doble opressió exercida sobre el sexe i el gènere. D’una banda, la dominació exercida a través del cos sexual i reproductiu de la dona i, de l’altra, la dominació exercida culturalment a través de la construcció del gènere femení.

Jordana i Benítez, 2021:7.

D’altra banda, com bé explica Catia Faria (2020), la violència de gènere i la discriminació institucionalitzades contra les dones sostenen un sistema heteropatriarcal que, quan es veu qüestionat i les dones comencen a gaudir d’una major llibertat, reacciona amb la necessitat de trobar noves formes de mantenir-les sota el control patriarcal, i la forma més eficaç és el control de les creences i actituds de les persones amb una de les invencions més sostenibles de la història: la idealització romàntica.

La idealización romántica funciona como estrategia de manipulación de las creencias y deseos de las mujeres para que se sometan a prácticas naturales que van, a menudo, en contra de sus verdaderos intereses y favorecen la institución patriarcal. La lección que debemos retener es que la forma más eficaz de mantener un statu quo dañino es romantizándolo; es decir, convertirlo en un escenario idealizado para quien lo sufre u observa.

Faria, 2020.

²² Altrament, com descriuen Jordana i Benítez (2021:56), també tenim l’anomenat xenofeminisme que “*proposa una abolició del sistema de restriccions existents sobre les identitats de gènere (...) a través de l’articulació d’una multiplicitat de gèneres*”; rebutjant explícitament tota concepció binària i “*qualsevol ordre social lligat a les identitats com a base per a l’opressió.*”

Resistències.

Si prenc de model el procés per mitjà del qual l'alumnat que cursa una assignatura que tracti sobre qüestions de gènere, desenvoluparà una perspectiva de gènere (Velasco, 2014:79 i 80), puc fer un paral·lelisme i trobar certes similituds amb el que ha suposat elaborar aquest TFG; així, com a home m'adono compte que, si bé aquest treball m'ha permès conèixer els conceptes bàsics de les teories feministes i donar nom a situacions discriminatòries i masclistes i, per tant, adquirir una consciència de gènere, encara mantinc resistències a l'hora de qüestionar-me i detectar en mi mateix idees, prejudicis i comportaments que reproduïen estereotips i rols heteronormatius de gènere. I, tanmateix, quan m'atreveixo a plantejar-me i confrontar quines accions, emocions i pensaments són reprobables i qüestionables perquè són formes dominants i opressores d'una masculinitat hegemònica/tradicional, em sento colpit i travessat per un seguit de malestars, contradiccions i desconcerts. Per què?

Com bé apunten Asun Pié i Miguel Salas (2021:34), com a subjectes *“freqüentment practiquem sense saber-ho un complex sistema de límits i exclusions”*, fruit d'una normativització estructural d'allò públic i privat que implementa en les persones i col·lectius una manera de pensar, sentir i actuar conforme a un estereotips i rols de gènere (Ferrer *et al.*, 2020:15), que *“incita, suscita i produeix; [que fa] parlar i actuar, alimenta i defineix identitats, nodreix sabers i pràctiques o distribueix els cossos i organitza la seva gestió diferencial a l'espai”* (Pié i Salas, 2021:34). Una realitat que, com altrament exposa Jordi Solé (2018:33), permet articular tota una amalgama de diferències, fruit d'unes relacions determinades i basades en la intersecció de diferents eixos de poder com ara el cisgenerisme, l'androcentrisme i l'heterosexisme, amb els quals es privilegien uns rols, estereotips i comportaments de gènere masculins, heteronormatius, dominants i hegemònics (Velasco, 2014:76). Així mateix, hem

d'entendre la manera com construïm les nostres identitats²³ i relacions doncs, *“la conducta real, les fronteres de la interacció social i la identitat personal es construeixen des d’una perspectiva cultural, social i política”* (Solé, 2018:7); una perspectiva multidimensional marcada per les relacions de poder i domini que legitima i valida un patriarcat jerarquizador, coercitiu, violent, opressor, excloent i discriminatori permanentment present en la nostra societat.

A més a més, com bé exposa Teresa Cabruja (2014:30 i 34), la societat ha estat i segueix regida per una normativitat que sustenta i basteix un ordre social patriarcal i androcèntric on, paral·lelament als rols i estereotips de gènere, s’hi ha desenvolupat i naturalitzat tot un ventall de *“dimensions regulatives de les normes”* (com ara l’heterosexualitat com a institució que marca què és “normal” en les relacions sexoafectives); de *“processos de socialització”* (amb l’aprenentatge d’un model de masculinitat hegemònica i dominant, junt amb el funcionament del sistema sexe-gènere per mitjà de codis, convencions i modes d’expressió); de *“mecanismes de control social actiu i passiu”* (pautes de comportament, valors i normes transmesos en centres educatius però també en el si de grups sociodemogràfics específics -entre adolescents, per exemple-); i, de *“processos d’estigmatització”* (envers, per exemple, les identitats de gènere alternatives o no binàries).

Així doncs, els processos socials i culturals, passats i presents, de construcció identitària d’una masculinitat i feminitat normatives, venen determinats per la força i pressió de tot un sistema de valors i preceptes transmesos durant generacions, per una prescriptiva *“cultura androcèntrica de jerarquizació masculina”* (Bard, 2016:105); un model que inculca la manera “correcta” i “desitjable” de ser home i ser dona, de validar i reconèixer una masculinitat i una feminitat heteronormatives concretes (Pujal, 2005:14); un guió que implica una educació diferenciada entre

²³ Com bé explica Coll-Planas (2009:162), si bé *“el determinisme biològic sosté que les nostres característiques sexuals (cromosomes, gònades, hormones, gens...) determinen la nostra identitat de gènere”*, també podem entendre “sexe” i “gènere” com a conceptes paral·lels, *“sense una relació causal de l’un envers l’altre. Des d’aquesta perspectiva, es distingeix la dimensió biològica (el sexe) del comportament i els trets de la personalitat (el gènere), que es consideren una construcció social”* (ibíd.). Com també trobem una tercera opció, anomenada construccionista, que considera el gènere, *“(…) un producte social que constitueix els éssers humans en homes i dones, no només en el seu comportament i subjectivitat sinó també, en certa manera, en la dimensió física. Des d’aquesta perspectiva i, invertint l’argument biològic, s’afirma que el sexe és un producte del gènere i la cultura configura els ideals normatius del cos en funció del sexe, assignant-los plaers, significats i funcions diferenciades”* (ibíd.).

nenes i nens esquitxada d'influències sexistes per a què de grans assumim uns rols de gènere diferenciats i "complementaris" (Núñez, 2016:26; Martínez, 2016:27) i, per tant, legitimar i establir una desigual distribució de poder que beneficia als homes, doncs no ens exigeix que assumim les mateixes responsabilitats en la llar, la cura i l'atenció, per exemple; reproduint així, al seu torn, uns estereotips sexistes sobre els que construïm i consolidem una divisió sexual de treball -pilar que, en gran mesura, sustenta l'ordre patriarcal-, alhora que també actituds i comportaments masclistes.

L'heteropatriarcat també porta aparellat el rebuig, la negació i el no reconeixement d'altres i diverses identitats de gènere, expressions de gènere i maneres de viure la sexualitat, i sobre les que sovint adjudica etiquetes pejoratives, estigmatitzadores i patologitzadores com "desviades" o "anormals" perquè no encaixen en aquests paradigmes heteronormatius, fixes i hermètics.

Altrament, és un sistema que imbueix sobre els homes la pressió per a l'exercici d'uns rols masculins tradicionals²⁴ opressors i dominants que, en el fons, limiten el nostre ple desenvolupament humà doncs ens exigeix, per exemple, mostrar la nostra virilitat permanentment i, alhora, ocultar la nostra sensibilitat. Aquesta pressió²⁵ esdevé llavors en una "*font d'experiències individuals de sofriment i alineació*" (Bard, 2016:106).

Presca de consciència, individual i proactiva.

D'altra banda però, resulta força instructiva l'observació que ens aporta Michael Kaufman (1995:17) quan ens interpel·la per a què, "*els homes reconeguem que la*

²⁴ Per culpa d'un model social patriarcal els homes ens hem vist i ens veiem sotmesos per a què assumim responsabilitats exclusives derivades de l'adjudicació d'un rol productiu, protector i proveïdor (Santos, 2020:3; Fernández de Labastida, 2012:2).

²⁵ En relació amb aquesta qüestió, és interessant i força exemplificadora l'obra de Bell Hooks, *El deseo de cambiar*, que ve a mostrar als homes com expressar les nostres emocions. "*Bell Hooks nos propone acercarnos a la experiencia de los niños y adolescentes. "El asalto patriarcal a la vida emocional de los chicos comienza en el momento de su nacimiento", escribe. A lo largo de su infancia y su adolescencia se les enseña a creer que "la ira es el camino más fácil hacia la hombría", y bajo esa ira se ocultan el miedo y el dolor. (...) "El primer acto de violencia que el patriarcado exige a los hombres no es la violencia hacia las mujeres. En su lugar, el patriarcado exige de todos los hombres que se impliquen en actos de mutilación psíquica, que maten las partes emocionales de sí mismos", escribe Hooks. Para ser leal al patriarcado, el varón debe traicionarse a sí mismo. Es un alto precio a pagar. Debe incluso desconectarse de su propia sexualidad; porque la libertad sexual que le vende el patriarcado al sujeto privilegiado de la dicotomía binaria de sexo-género es tramposa: se les insta a querer siempre sexo y se les autoriza a conseguirlo por la fuerza si así fuera necesario, pues, explica la autora, tras la "cultura de la violación" está la creencia de que, si los hombres no son sexualmente activos, se portarán mal o se volverán locos.*" (Castro, 2023).

construcció social i personal del patriarcat és la causa del malestar, la confusió i l'alienació sentides pels homes d'avui, així com una font important d'homofòbia" i, afegiria també, transfòbia.

Efectivament, aquesta construcció preceptora del patriarcat es troba mancada d'una perspectiva tolerant i respectuosa envers allò diferent, allò dissident; i es resisteix a obrir cap ventall de possibilitats i alternatives. És la mateixa que trobem en els missatges d'odi i arguments negacionistes presents en els vídeos que són analitzats en aquest TFG. Missatges i arguments que entorpeixen que els homes reconeguem que també tenim unes responsabilitats individuals i subjectives per avançar i contribuir al canvi i transformació socials cap a la igualtat i cap a la supressió de les discriminacions i violències de gènere. Unes responsabilitats vertaderament internalitzades en la nostra ment (Bonino, 2002:18) que poden incloure, per exemple, una presa de consciència individual i proactiva envers tots aquells micromasclismes que, com explica Gabriela Bard (2016:110), *“posem de manifest en la vida quotidiana de manera quasi imperceptible a causa de la seva naturalització; petits gestos, actituds sexistes i comportaments de control, subestimació i abusos de poder, quasi invisibles, que esdevenen en pràctiques de dominació i violència masculina.”*; així com també *“qüestionar-nos el sistema patriarcal on vivim i [entendre] com la construcció cultural de gènere determina un sistema de poder injust i tòxic”* (Pellicer, 2023:151).

En certa manera, abandonar els espais segurs que una identitat de gènere normativitzada i assignada proporciona, pot provocar i condicionar un “desequilibri posicional” de poder que porta a molts homes al malestar, confusió, desconfiança, enuig, contrarietat i desubicació. Com també quan des dels plantejaments feministes ens interpel·len des de la nostra posició de responsabilitat que molts cops entenem com a culpa (Azpiazu, 2017:125).

Res de tot plegat podem trobar en l'anàlisi que he pogut elaborar, doncs queden paleses les diferents estratègies discursives que, des d'una actitud i visió neomasclistes i sexistes, construeixen, validen i reforcen unes *“posicions de poder o de subordinació, tant de manera immediata, com pot ser en la interacció*

conversacional com mediata, a través de les descripcions de la realitat, de la invisibilització de les dones o de les qualitats atribuïdes en aquestes, etc.” (Iturbide, Amigot, Menéndez; 2017:26); unes estratègies discursives que esdevenen el recurs i, alhora ostentació, com descriu Nuria Varela (2019:6), d’una resposta patriarcal encara més violenta, reactiva i retrògrada²⁶ que en èpoques anteriors i que, alhora,

(...) comporta un corrent negacionista que no només pretén menystenir la teoria feminista, també qüestionar el nostre propi relat vital, castigar als i a les qui denunciïn, insultar als i a les qui pensen col·lectivament, criminalitzar als i a les qui lluiten per eradicar la violència de gènere; en definitiva, tornar a fer callar les nostres veus.

Varela, 2019:6.

METODOLOGIA.

Cal tenir present que aquest TFG és fruit d’un treball extens que arrenca tot just ara un any enrere, doncs em presento en segona convocatòria amb la mateixa temàtica; en aquest sentit, dispo de dades que, tant he pogut reutilitzar com també ampliat. Així, per exemple, puc preestablir quins canals de parla castellana presents a *YouTube* podrien ser la font dels vídeos objecte de l’anàlisi. I aquest ha estat el primer pas: la recerca i identificació d’aquells canals amb més persones subscriïdes i, els continguts dels quals responen als trets i característiques pròpies d’allò que anomenem androsfera/masclera: espais essencialment anti/contrafeministes i misògins (Ávila, 2023:3). Tot i que també he considerat algun altre canal rellevant pertanyent a mitjans de comunicació que no s’hi adscriuen explícitament, si bé han publicat vídeos que per a l’anàlisi resulten pertinents perquè toquen temàtiques vinculades amb l’objecte d’anàlisi d’aquest TFG i en permeten una aportació qualitativa.

²⁶ Diferents estudis i assajos posen de manifest com en el context de la masclera, per exemple, “(...) s’està produint una (re)configuració de l’imaginari sobre la violència sexual a través d’una varietat de pràctiques socials digitals que, amb l’objectiu de restaurar l’hegemonia masculina, produeixen un coneixement de gènere masculinista que banalitz, normalitz i legitima la violència sexual comesa contra dones” (García-Mingo i Díaz, 2022:77).

A l'annex hi trobarem tres taules; a la primera, Taula 1, hi són recollits set dels canals amb més persones subscrites²⁷, pertanyents a Agustín Laje Arrigoni, Roma Gallardo, Emmanuel Danann, Juan Ramón Rallo, Roxana Kreimer, Víctor Domínguez Burguillo (*Wall Street Wolverine*) i Sergio Candanedo (*Un Tío Blanco Hetero*).

A la segona taula, Taula 2, hi són recollits altres canals amb un menor nombre de persones subscrites, tot i que podem trobar vídeos amb un nombre de visualitzacions força alt que, en alguns casos, superen el milió.

A la tercera taula, Taula 3, hi són recollits canals oficials d'empreses, mitjans de comunicació i audiovisuals com ara *Libertad Digital*, *esRadio*, *COPE*, *La Vanguardia* o *El Mundo*, per exemple.

En cadascuna d'aquestes tres primeres taules he incorporat els enllaços dels vídeos de cada canal amb el major nombre de visualitzacions registrat. Així com també els vídeos de format curt (anomenats *YouTube Shorts*) que no tots els canals tenen.

En relació amb els comentaris que les persones usuàries poden afegir i que també són objecte de l'anàlisi, he considerat aquells que més "m'agrada" han registrat, per mirar així de fer una selecció el més ajustada i acotada possible. Un altre criteri que he tingut en compte també, és el nombre de respostes de cada comentari i, per tant, la interacció i participació de la conversa asincrònica que generen.

Com es fa palès doncs, he pres com a referència estrictes i rigorosos indicadors quantitius (nombre de persones subscrites, nombre de visualitzacions registrades, nombre de *likes* per al cas dels comentaris i nombre de respostes als mateixos) per a així poder emprendre l'anàlisi des d'un punt de partida el màxim d'objectiu, ponderat i imparcial possible.

Un cop feta aquesta primera identificació de canals, he procedit a una selecció dels vídeos més visualitzats i, com a guia orientativa no vinculant, els he agrupat inicialment segons la temàtica principal que tracten -o bé el format que hi apareix: entrevistes a peu de carrer, debat, opinió personal; o bé quina tipologia de neomasclisme s'hi detecta principalment-. En aquesta preselecció (Taula 4) no he

²⁷ La recopilació es va fer en un mateix dia -13 d'octubre de 2023- per a així validar una recerca sincrònica i un mateix punt de partida.

diferenciat ni l'edició emprada (vídeo tradicional o *YouTube Short*) ni la seva autoria, si bé sí és una informació que anoto al costat de cadascun, com també la data de publicació a *YouTube*.

Consolidada aquesta fase prèvia d'identificació, preselecció i tria "quasi" final de vídeos, i ja en el context de l'anàlisi que trobarem desenvolupada seguidament, el següent pas ha estat reconèixer i descriure els continguts exposats en els [vídeos que són objecte de l'anàlisi](#) (Taula 5). Un altre pas, en paral·lel, ha estat identificar i exemplificar les estratègies discursives detectades per a la construcció d'aquests continguts. Com es pot deduir, aquesta anàlisi qualitativa, alhora que descriptiva i explicativa, és feta des de la perspectiva d'una investigació situada que implica necessàriament, com bé assenyalen Rodríguez i Valldeoriola (2014:47), *"atenuar els judicis previs (prejudicis) i els valors previs de l'investigador, ja que aquests el poden induir a interpretar erròniament, si no a esbiaixar, els resultats de la investigació."* Altrament però, com apunta Juan Sandoval (2013:42), lluny d'abandonar la pròpia subjectivitat, l'autoobservació (què comparteixo, què em genera malestar, amb què discrepo) també pot esdevenir un punt de vista que puc incorporar en l'anàlisi i exploració crítiques.

Per a l'anàlisi pròpiament dita he desenvolupat una Anàlisi Crítica del Discurs i he pres, com a model i referència, els treballs realitzats per Rut Iturbide Rodrigo, Patricia Amigot Leache i María Isabel Menéndez Menéndez (2017)²⁸, i el de Trinidad Donoso-Vázquez i Nieves Prado Soto (2014)²⁹: no sols identificaré què es diu en els vídeos seleccionats sinó quins arguments i elements retòrics s'utilitzen. L'Anàlisi Crítica del Discurs, concebuda com una disciplina compromesa que demana d'una perspectiva i posició crítiques (Van Dijk i Athenea Digital, 2002:3), em permetrà examinar, explicar i comprendre com la jerarquització i hegemonia heteropatriarcal es reproduïxen a través de les pràctiques discursives. Així mateix, exigeix un domini multidisciplinari de les diferents *"estructures i estratègies cognitives, lingüístiques, semiòtiques, interactives, grupals, institucionals,*

²⁸ *Neomachismo ante las noticias sobre mujeres: análisis de la participación del público en los foros mediáticos de la Comunidad Autónoma de Euskadi (CAE).*

²⁹ *Neomachismos en espacios virtuales.*

històriques i culturals” (ibíd., 6) que en absolut tinc, però que he mirat de compensar amb l’aprenentatge continu, esforç i motivació.

Per a dur a terme aquesta anàlisi amb ordre i criteri, he procedit de la següent manera:

1. Transcripció dels vídeos seleccionats³⁰.
2. Codificació.

Destacar els fragments de text amb un color de marcatge diferent, segons cadascun dels temes o continguts als que fan referència³¹, junt amb un identificador al final de cada fragment que en permeti la seva referenciació i ubicació.

La nomenclatura de cada identificador seria: n^o que identifica la idea o concepte principal (de l’1 al 14)/indicatiu de la transcripció (per exemple, LAJE2, MARCEL3...)/C (sols per aquells fragments extrets de comentaris penjats per les persones usuàries)/lletra de l’alfabet (seguint un ordre continu de l’a a la z).

3. Categorització (blocs i subblocs).

Em permet identificar idees i opinions amb nexes comuns i similars arguments (Ballestín, 2017:17).

Blocs temàtics.	Argumentari central.	Idees i conceptes esgrimits. Exemples recopilats per blocs i subblocs.
Neomasclisme o negació de la desigualtat.	Negació directa de l’existència de desigualtat de gènere.	<p>1/ Negació global.</p> <p>2/ Negacions de desigualtat en àmbits específics. Subbloc 2A: ÀMBIT LABORAL. Subbloc 2B: ÀMBIT JUDICIAL. Subbloc 2C: NEGACIONISME ENVERS LA VIOLÈNCIA ESTÈTICA. Subbloc 2D: NEGACIONISME ENVERS LA VIOLÈNCIA CONTRA EL COL·LECTIU LGTBIQA+. Subbloc 2E: NEGACIONISME ENVERS LA VIOLÈNCIA POLÍTICA CONTRA LES DONES.</p>
	Qüestionament de les accions	<p>3/ Accions institucionals: polítiques, plans, etc. Subbloc 3A: ‘LES POLÍTIQUES D’IGUALTAT DIVIDEIXEN LA SOCIETAT’.</p>

³⁰ En aquest document enllaçat hi ha la relació de vídeos que transcriuré:

<https://docs.google.com/document/d/17D3O0rKt7JYAhNQSVR-ZgyM4Lz2BqWI4I3jO3QGAY7Q/edit>

³¹ Per exemple: la bretxa salarial de gènere, la discriminació positiva, el model de parella heteronormativa com a patró relacional, etc. que responen a una idea o concepte argumentatiu genèrics (sexisme hostil, trivialització, instrumentalització, *mansplaining*...).

	<p>socials adreçades a revertir la desigualtat.</p>	<p>Subbloc 3B: 'LES POLÍTIQUES D'IGUALTAT SÓN COSTOSSES'. Subbloc 3C: CREUADA CONTRA LES POLÍTIQUES D'IGUALTAT. Subbloc 3D: ADOCTRINAMENT. Subbloc 3E: 'IDEOLOGIA DE GÈNERE / IDENTITARISME'. Subbloc 3F: POLÍTIQUES D'IGUALTAT: LLEIS QÜESTIONADES. Subbloc 3G: IRENE MONTERO (VIOLÈNCIA POLÍTICA). Subbloc 3H: 'CONTRA EL LLENGUATGE INCLUSIU'.</p> <p>4/ Accions socials i del moviment feminista. Subbloc 4A: RIDICULITZACIÓ I DEMONITZACIÓ DEL MOVIMENT FEMINISTA. Subbloc 4B: 'DESLEGITIMANT EL FEMINISME'. Subbloc 4C: 'EL FEMINISME NO RESOL LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE'.</p>
	<p>Victimització dels homes.</p>	<p>5/ Víctimes invisibilitzades del sistema.</p> <p>6/ Víctimes de les accions socials.</p> <p>7/ Víctimes de "l'exageració i manipulació" de les dones.</p>
<p>Sexisme i dèficit de reconeixement.</p>	<p>Sexisme ambivalent.</p>	<p>8/ Sexisme hostil. Subbloc 8A: IRENE MONTERO: OBJECTE DE BURLES I ATACS PERSONALS. Subbloc 8B: BURLA I DEMONITZACIÓ CONTRA LES DONES FEMINISTES. Subbloc 8C: TRANSFÒBIA I HOMOFÒBIA. Subbloc 8D: MISOGÍNIA.</p> <p>9/ Sexisme benèvol. Subbloc 9A: ROLS I ESTEREOTIPS DE GÈNERE SEXISTES I HETEROPATRIARCALS. Subbloc 9B: HIPERGÀMIA FEMENINA. Subbloc 9C: HETERONORMATIVITAT (HOMOFÒBIA EN COBERT). Subbloc 9D: 'DONES BONES', 'DONES DOLENTES' (MISOGÍNIA) Subbloc 9E: UNA MASCULINITAT TRADICIONAL I HEGEMÒNICA 'ACTUALITZADA'. Subbloc 9F: MOVIMENT MGTOW / INCEL. Subbloc 9G: REINTERPRETANT LES RELACIONS ENTRE HOMES I DONES, DES D'UN NOU PRISMA HETEROPATRIARCAL. Subbloc 9H: NO ACCEPTACIÓ DE LES TEORIES DE LES IDENTITATS DE GÈNERE: ARGUMENTARI BIOLÒGIC QUE GENERA TRANSFÒBIA I HOMOFÒBIA.</p> <p>10/ Resposta amplificada per ambivalència.</p>
	<p>Dèficit de reconeixement.</p>	<p>11/ Trivialització.</p> <p>12/ Instrumentalització.</p> <p>13/ Sostracció de credibilitat.</p> <p>14/ Mansplaining.</p>

Font: Iturbide, Amigot, Menéndez; 2017:68 (adaptació).

4. Desenvolupament de l'Anàlisi Crítica del Discurs: continguts i estratègies.

ANÀLISI I EXPLORACIÓ CRÍTIQUES.

Negació directa de l'existència de desigualtat de gènere.

Al llarg dels vídeos analitzats podem copsar com, per mitjà de l'elaboració de discursos i expressions variades, amb afirmacions tergiversades i arbitràries, preguntes retòriques que busquen invalidar els propis arguments feministes, o demanant l'opinió a partir de situacions inversemblants o contradictòries, es construeix tot un relat i retòrica amb els que es pretenen negar l'existència de cap desigualtat de gènere, alhora que també qüestionar la necessitat i legitimitat de les mateixes accions i iniciatives del Ministeri d'Igualtat i, per extensió, del moviment feminista actual³². De fet, també podem observar com pretenen deslegitimar els avenços i transformacions que des de les polítiques d'igualtat s'han anat impulsant en aquests darrers anys, posant el focus en altres problemàtiques o necessitats socials amb la intenció de contraposar i invalidar aquelles.

D'altra banda, podem identificar diferents àmbits conforme els argumentaris negacionistes de la desigualtat es focalitzen de manera específica. Així, per exemple, en l'àmbit laboral³³ no sols es qüestiona l'existència de cap tipus de discriminació, i realitats com la bretxa salarial de gènere i el sostre de vidre³⁴ són denostades, considerades com a falsos mites i se n'arriba a fer burla; en l'àmbit judicial³⁵, no són pocs els comentaris i afirmacions que representen i simbolitzen la negació total envers el testimoni de les víctimes de violència de gènere que han de superar tota una amalgama d'obstacles i desconfiances estructurals que el mateix sistema d'atenció a les víctimes ha posat i encara manté; *"un sistema*

³² De tots ells en podem trobar exemples al Bloc 1 de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

³³ De tots ells en podem trobar exemples al Subbloc 2A de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

³⁴ Resulta particularment ofensiu i cínic com cadascuna de les explicacions que s'esgrimeixen, invisibilitzen i oculten intencionadament les circumstàncies que afecten en particular a les dones com ara, per exemple, que *"(...) les dones treballen de manera més intermitent que els homes, (...) treballen en sectors i en llocs de treball menys variats i pitjor remunerats que els homes -segregació professional horitzontal-, (...) estan infrarepresentades en els nivells salarials superiors i se les manté en posicions de nivell inferior -segregació professional vertical-, (...) i la majoria de treballadores a temps parcial són dones"* (CCOO, 2015:11 i 12).

³⁵ Un exemple explícit identificat es troba ubicat al Subbloc 2B de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

confeccionat per a la impunitat per defecte de l'abusador que invisibilitza la víctima", com anomena Esther Marín (2019).

Així mateix m'agradaria fer menció, malgrat que en cap dels vídeos seleccionats n'apareix explícitament la paraula, que per mitjà de nous termes com el de la 'violència intrafamiliar' que promou VOX, una formació política d'extrema dreta, i com bé explica Susana Gisbert (Máñez, 2020), es pretén invisibilitzar i negar l'existència conceptual de la mateixa violència de gènere, invalidant la distinció entre violència de gènere i violència domèstica (la que es dona en el si de la família però fora de l'àmbit de la parella), per a així crear una realitat quasi decimonònica i tradicional on la família pugui sustentar-se invisibilitzant determinades conductes opressores com ara l'exercici de la violència dels homes contra les dones.

En aquests darrers mesos hem pogut ser testimonis de diferents actes televisats contra la llibertat sexual de les dones: els que patiren la jugadora de futbol de la selecció espanyola, Jennifer Hermoso, i la periodista Isabel Balado en un directe del programa *En Boca de Todos* de la cadena *Cuatro*.

Enfront tots els comentaris que minimitzen aquelles agressions o que fins i tot arriben a qüestionar i sermonejar l'actitud o conducta de les víctimes, cal tenir clar que tot acte sense consentiment és un agressió sexual, tal i com així queda reconegut al Codi Penal gràcies a la Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, amb diferents penes en funció de la seva gravetat. I, com bé exposa Teresa Villaverde (2023), aquesta és la clau de l'avenç que suposa dita llei: *"no posar el focus en la major o menor violència física exercida contra la dona, sinó posant en el centre el consentiment y apuntalant així la idea de què allò punible és atemptar contra la llibertat sexual de les dones"*. Altrament però, com bé assenyala Laura Macaya (Villaverde, 2023), activista feminista,

(...) al entender cualquier acto sexual no consentido como agresión, se aumenta la victimización y la fragilidad sexual de las mujeres "al suponer que el Estado es necesario incluso para repeler una insinuación sexual reiterada". Se ha llegado así a "denominar como agresión una mirada, un chiste, algo que empobrece nuestras propias herramientas feministas", señala.

Villaverde, 2023.

No obstant, com explica Nacho Álvarez (2016), també cal ser conscients que

(...) es importante advertir que la violencia, más que una categoría dicotómica (ejercer violencia-no ejercer violencia), es un continuo de conductas que transita desde “no ejercer ningún tipo de violencia” hasta el “asesinato de mujeres” como forma más extrema de la misma, pasando por el control, la invisibilización, el menosprecio, el aislamiento, el no aceptar un “no” por respuesta, el humor sexista, el no dejar espacios de opinión y/o desarrollo personal, las actitudes paternalistas o el chantaje emocional, entre otras muchas formas de agresión.

Qüestionament de les accions socials adreçades a revertir la desigualtat.

POLÍTIQUES D'IGUALTAT.

Envers les polítiques d'igualtat he identificat dues línies discursives en contra; la primera esgrimeix que són polítiques que 'divideixen la societat'³⁶, són 'costoses'³⁷ i són 'defectuoses'³⁸; la segona encaixa en allò que l'antifeminisme/contrafeminisme anomena '[batalla cultural](#)'³⁹, una 'creuada'⁴⁰ contra totes aquelles idees i propostes 'apocalíptiques' que busquen canviar i transformar els fonaments d'una societat heteropatriarcal (neoliberal i capitalista) que, sense reconèixer-ho, és hostil i violenta contra les dones i el col·lectiu LGTBIQA+.

En aquesta 'batalla cultural', el llenguatge inclusiu, la ideologia de gènere i les polítiques identitàries⁴¹ (com els agrada anomenar a la perspectiva de gènere i les polítiques d'igualtat en una mena de gir lingüístic per a desacreditar-les i menystenir-les) esdevenen l'objectiu d'una estratègia organitzada que busca un retrocés en els drets de les dones i les persones LGTBIQA+.

³⁶ En podem trobar exemples al Subbloc 3A de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

³⁷ En podem trobar exemples al Subbloc 3B de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

³⁸ En podem trobar exemples al Subbloc 3F de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

³⁹ Resulta si més no curiós com el feminisme i altres moviments socials paral·lels com ara el cooperativisme i l'ecologisme són etiquetats globalment com a doctrina *Woke* per part d'aquells que s'hi confronten i que la defineixen com un plantejament ideològic que neix d'una "*ortodoxia identitària radical cimentada sobre una visió binària del mundo, donde no cabe la neutralidad y menos aún la disidencia (...) donde pone el acento en el estado vital de permanente enfado (angry) fruto de la disconformidad con determinadas realidades que son objeto de denuncia y que demandan una actitud política activa, “despierta” (woke), para lograr su erradicación.*" (Sansó-Rubert, 2022:585).

⁴⁰ En podem trobar exemples al Subbloc 3C de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

⁴¹ En podem trobar exemples al Subbloc 3E de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

Nuria Alabao (2023) ens dóna la clau per descobrir que rere aquesta estratègia hi ha tot un seguit d'organitzacions internacionals fonamentalistes i ultraconservadores que busquen la criminalització del col·lectiu LGTBIQA+, l'abolició dels drets sexuals i reproductius -en particular, la interrupció voluntària de l'embaràs-, així com també contra la igualtat de gènere, l'educació sexual, l'adoctrinament educatiu⁴², la legislació contra la violència de gènere, i la llibertat sexual.

Hoy las guerras del género se han globalizado y son impulsadas por un poderoso movimiento social, político y religioso de carácter transnacional. Algunos de estos agentes pondrán el acento en la parte más comunicativa o performativa de estas guerras culturales destinadas a refractar malestares sociales o a desviar debates que puedan perjudicar a sus apuestas políticas en momentos puntuales, sobre todo cuando están en gobiernos –como en el caso de Hungría o Polonia–. Esto es posible gracias al extraordinario poder de movilización que tienen las cuestiones sexuales o aquellas que desestabilizan el orden de género. Otros se centrarán en hacer retroceder derechos o impedir su avance. Sea como sea, no hay que olvidar su principal trasfondo: la búsqueda de poder político. (...) Que el concepto de guerra cultural no nos despiste: pese a su posible uso táctico, defender el orden de género tradicional no tiene una función únicamente instrumental, sirve para apuntalar el actual régimen de desigualdad atravesado por jerarquías de raza, género y clase.

Alabao, 2023.

LLENGUATGE INCLUSIU.

El llenguatge és el vehicle que utilitzem per a comunicar-nos, no és quelcom aïllat i autàrquic. Crec que quan emprem determinades expressions o utilitzem, per exemple, el masculí genèric com a referent universal, no és perquè individualment volem excloure i discriminar sinó que estem inconscientment assumint i validant una societat amb uns determinats rols i estereotips sexistes i normatius que invisibilitzen⁴³ i subordinen tant a les dones com a les persones no binàries.

Podem constatar que els arguments que qüestionen la validesa del llenguatge inclusiu⁴⁴ recorren sovint a aspectes acadèmics, tècnics i formals per a deslegitimar-lo i fer-ne burla per l'ús de determinades eines lingüístiques inclusives; en cap cas miren d'aprofundir en les raons que en promouen el seu ús, com ara corregir certs tractes discriminatoris, a més d'estigmatitzadors, doncs "la

⁴² En podem trobar exemples al Subbloc 3D de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

⁴³ "Todo lo que existe, se nombra, no nombrar algo o a alguien, es condenarlo a un ostracismo social, emocional y personal. (...) Hacer del masculino, el género total, conduce inexorablemente, a la invisibilización femenina. (...) Mal podemos explicar a los chicos y chicas que son iguales si desde el inicio de la educación, se excluye al género femenino del lenguaje." (Toca, 2016).

⁴⁴ En podem trobar exemples al Subbloc 3H de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

manera com aborem un grup o una persona reflecteix com reproduïm els nostres valors, creences, prejudicis i estigmes interioritzats pel constructe social i cultural establert” (Valenzuela i Alonso; 2021:14). Altrament, el llenguatge inclusiu també esdevé una eina política “que busca trencar amb les desigualtats existents en la nostra societat: allò que no s’anomena, no existeix” (Gisele, 2021:109).

Amb les paraules construïm un pensament i amb aquest podem crear tota una realitat que ens permet entendre i visibilitzar tot allò que és o no és anomenat. Quan les dones i les persones no binàries no són anomenades, no sols queden invisibilitzades sinó que també n’esborrem la seva dignitat i la consciència de la seva presència en el si de la societat. En aquest sentit, la manca d’empatia i sensibilitat en els missatges assenyalats són evidents, fent notar probablement que allò que molesta no és l’ús del mateix llenguatge inclusiu sinó la teoria feminista que el recolza, en un clar exemple d’oposició patriarcal que busca protegir un llenguatge hegemònic que sols admet una mirada excoent i discriminatòria, heterocentrista, androcentrista i etnocentrista.

Victimització dels homes.

Els discursos de victimització masculina identificats promouen un odi exponencial cap a les dones, i la clau es troba en la unilateralitat dels seus missatges que confronten el nombre de feminicidis i agressions contra les dones amb el nombre superior d’accidents de treball mortals, morts per sobredosi, suïcidis, casos de sensellarisme i absentisme escolar masculins, per exemple⁴⁵; de manera que acaben focalitzant l’odi i la reprovació de totes les estructures, lleis, entitats, col·lectius i persones que combaten les desigualtats i la violència de gènere perquè, o bé ‘resulten més generoses envers les dones’ o bé ‘resulten més indulgents i parcials envers tot aquells delictes que cometten les dones’⁴⁶.

Així, per exemple, en relació amb l’argumentari de les falses denúncies o que un home suposadament perd automàticament la presumpció d’innocència si és

⁴⁵ En podem trobar exemples al Bloc 5 de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁴⁶ En podem trobar exemples al Bloc 6 de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

denunciat per violència de gènere o assetjament⁴⁷, esdevé en una falsedat⁴⁸ quan la visió que es té, intencionadament malinterpreta la legislació i obvia que el Dret Processal, tal i com explica Susana Gisbert (Máñez, 2020),

(...) tiene una norma que se lleva aplicando hace muchísimos años que dice que la declaración de la víctima al ser único testigo es suficiente para destruir la presunción de inocencia, sin embargo, se cuestiona en estos casos de violencia sexual y no en un caso de robo, por ejemplo.

(...) La perspectiva de género no es un invento de las feministas, el Convenio de Estambul obliga a aplicarlo, es ley y hay que estar formado en ella. En esa línea es precisamente en la que se mueve el proyecto de reforma actual, que pone el foco en la existencia o no de consentimiento en lugar de hacerlo, como hasta ahora, en la violencia o intimidación y la interpretación que se haga de ellas.

Altrament, com ja bé descriuen Trinidad Donoso-Vázquez i Nieves Prado (2014:52), “es presenta a l’home com a víctima d’opressió basada en el gènere, encadenat en un sistema que afavoreix a les dones en tots els àmbits.”

Sexisme ambivalent.

Al llarg dels vídeos he identificat tot un conjunt d’argumentacions que reproduïxen estereotips i dinàmiques sexistes que podem englobar en dos grans blocs: sexisme hostil i sexisme benèvol. Ambdós legitimen i reforcen una violència simbòlica que, en paraules d’Iturbide, Amigot i Menéndez (2017:34),

[actuen] sobre la ment, imposant de maneres més o menys subtils els esquemes cognitius del grup dominant i construint una realitat no igualitària basada en estereotips, imatges simplificades, oposicions binàries i llenguatge discriminatori; i, sobre els cos, a través de tot un catàleg de normes diferencials de comportament per a homes i dones.

El sexisme hostil troba el seu propi espai ‘naturalitzat’ per a què tota mena de desqualificacions, insults i comentaris denigrants i carregats de ràbia, demonització i odi puguin esplaïar-se rere l’anonimat. I, per exemple, qui va ser Ministra d’Igualtat, Irene Montero, n’és objecte d’aquests atacs⁴⁹; com també ho són totes aquelles dones activistes i feministes, reconegudes o anònimes⁵⁰.

⁴⁷ En podem trobar exemples al Bloc 7 de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁴⁸ Un exemple de perversa i indecent falsedat el trobem quan Roma Gallardo menteix en relació amb la [jurisprudència del Tribunal Suprem](https://www.youtube.com/watch?v=12gdePz2qvA) (minut 13: <https://www.youtube.com/watch?v=12gdePz2qvA>).

⁴⁹ En podem trobar exemples als Subblocs 3G i 8A de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁵⁰ En podem trobar exemples al Subbloc 8B de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

Exemples, tots ells, que mostren una violència simbòlica que acaba vehiculant una profunda misogínia⁵¹.

D'altra banda, per mitjà del sexisme benevolent, *“que es caracteritza per oferir sentiments i actituds positives envers les dones sempre que no transcendeixin els seus rols tradicionals”* (Iturbide, Amigot i Menéndez, 2017:39), s'articulen complexos discursos, idees i conceptes com ara:

- la defensa “amable” d'uns rols i estereotips de gènere⁵² (femenins) tradicionals⁵³ que, en el fons, esdevé una proclama de la dominació masculina sustentada per la lògica del sistema sexe-gènere, on *“dones i homes adopten uns rols, actituds i posicions a partir d'una construcció històrica concreta que justifica i legitima un discurs que estableix la reproducció d'una estructura desigual, la patriarcal”* (Cavia, 2013:17). Un judici compartit també per Solé i Celigueta (2018:7),

(...) els rols socials de gènere, junt amb el caràcter, els valors i les aptituds que defineixen la masculinitat i la feminitat en una societat, neixen d'uns patrons de socialització i educació dominants [heteropatriarcal], i en última instància justifiquen la diferència sexual i les jerarquies entre els sexes.

- la hipergàmia femenina que intrínsecament valida i reforça una masculinitat tradicional -això és, autoritària, viril, competitiva i sexualment activa-⁵⁴⁵⁵;
- la defensa dels ‘valors intrínsecs’ (rols i estereotips de gènere) de l'heteronormativitat que, de rerefons, oculta una homofòbia visceral⁵⁶;

⁵¹ En podem trobar exemples als Subblocs 8D i 9D de l'apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁵² Rols de gènere: *“deures, aprovacions, prohibicions i expectatives imposades culturalment sobre els comportaments socials apropiats per a homes i dones”*; estereotips de gènere: *“idees simplificades, però fortament assumides sobre les característiques dels homes i de les dones”* (Hidalgo, 2022:10).

⁵³ En podem trobar exemples al Subbloc 9A de l'apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁵⁴ En podem trobar exemples al Subbloc 9B de l'apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁵⁵ En un context patriarcal, podem incloure que aquest tipus de relacions basades en la hipergàmia poden portar aparellades certes dinàmiques de parella i/o afectivosexuals inspirades per una simbologia masculista de poder que ajusta els rols conjugals d'acord amb un control i domini de l'home sobre la dona que se sent lligada per una relació de dependència (Flaquer, 1993:73 i 74).

⁵⁶ En podem trobar exemples al Subbloc 9C de l'apartat annexat “AGRUPACIONS”.

- la no acceptació de les teories de les identitats de gènere perquè ‘van en contra de tota visió biològica’, argumentari reduccionista que en el fons incita i esperona un discurs trànsfob⁵⁷⁵⁸;
- l’aprovació, el reconeixement i l’enaltiment d’aquelles dones que qüestionen els discursos i posicionaments feministes ‘radicalitzats’ i que, al seu torn, s’alineen amb molts dels missatges de la mateixa masculinitat⁵⁹;
- la defensa i promoció d’una masculinitat tradicional “actualitzada” que, junt amb el moviment MGTOW, Incel i POW⁶⁰, esdevenen el gruix dialèctic de la masculinitat⁶¹.

Laura Bates, escriptora feminista autora del llibre *Men Who Hate Women*, ja ens adverteix de tota una “subcultura misògina en línia que deshumanitza a les dones, i les categoritza i classifica segons el seu atractiu i com de promiscues els sembla” (2023)⁶².

TRANSFÒBIA I HOMOFÒBIA.

⁵⁷ En podem trobar exemples al Subbloc 9H de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁵⁸ Respecte d’aquesta qüestió, resulta pedagògica la reflexió que fa Martine Renouprez (2020:1): “*Nuestros cuerpos son los archivos de una construcción biopolítica que tiene como objetivo la producción y la reproducción a través de una heteronormatividad. La binarización de los sexos y géneros participan de una estructuración mental al servicio de la hegemonía patriarcal capitalista y colonial.*”

⁵⁹ En podem trobar exemples al Subbloc 9D de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁶⁰ En podem trobar exemples als Subblocs 9E, 9F i 9G de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

⁶¹ “*La machoesfera se enfoca en temas como la seducción, el sexo y las relaciones interpersonales desde una perspectiva que promueve la dominación masculina y la objetificación de las mujeres.*

La lógica incel tiene una irremediable contradicción: denigra a las mujeres por acostarse con hombres y, al mismo tiempo, por negarse a hacerlo. Son infelices por el hecho de no tener sexo. (...) los incels son todos individuos inseguros y manipulables, frustrados, y hay muchos intereses, sobre todo económicos, en desensibilizar a los jóvenes de forma que vean como algo normal la violencia machista. Pero también son individuos responsables de sus actos.

Los Artistas de la seducción (o PUA de Pick Up Artists) se enfocan en la seducción de mujeres y promueven una visión de las relaciones interpersonales basada en la manipulación y la dominación masculina.

Incels i PUAs presentan el sexo heterosexual como la cúspide de los logros masculinos y consideran a las mujeres como poco más que objetos cuya único propósito consiste en complacer a los hombres en el terreno sexual.

Los Hombres que siguen su propio camino (o MGTOW, de Men Going Their Own Way). Esta subcultura promueve la idea de que los hombres deben abandonar las relaciones con mujeres y el matrimonio, y vivir independientemente de las mujeres, ya que son unos seres diabólicos que solo traen problemas. Los hombres que eligen su propio camino eligen renunciar a cualquier tipo de relación con mujeres, se niegan incluso a comer con compañeras de trabajo por si la mujer luego les denuncia por haberse sobrepasado en algo.” (Martí, 2023).

⁶² Font: Article de l’agència EFE, publicat en línia el 20 de maig de 2023, <https://www.elperiodico.com/es/sociedad/20230520/laura-bates-feminismo-machismo-violaciones-87632073>

L'homofòbia i la transfòbia⁶³, per mitjà dels prejudicis, el menyspreu, la banalització de la violència simbòlica i els missatges d'odi que troben difusió a *YouTube* sense cap tipus de filtre, control o censura, adquireixen una projecció cap a l'exterior i inciten actituds de discriminació cap a aquestes persones i col·lectius.

La visió obtusa i unívoca que el patriarcat té de les identitats de gènere és fruit del sexisme com *“una forma inherentment violenta [de definir-les], ja que ens limita i ens força a encaixar-nos en una de les dues caselles disponibles (dona/home), negant la nostra singularitat com a subjectes”* (Coll-Planas a Galde, 2015:33).

Paradoxalment, també semblen adquirir cada cop més presència aquells missatges que manipulen el delictes d'odi en benefici propi per a denunciar suposades injustícies, atacs o tractes discriminatoris i excloents contra els grups i col·lectius hegemònics -com ara les parelles heteronormatives i la família tradicional-.

Com descriu Mer Gómez (2018), la intersexualitat, les diferents formes de viure el gènere i la sexualitat, i la relació amb el nostre cos, estan creant nous imaginaris que visibilitzen altres formes de ser possibles, sacsejant i transgredint models i categories imposades des d'un binarisme sexual excloent, fix, invariable i absolut, i des d'una heterosexualitat normativa que marca els nostres cossos i la manera de construir les nostres relacions sexoafectives. Des d'aquests posicionaments es fa difícil esperar cap mena d'actituds empàtiques, sensibles, comprensives, respectuoses i tolerants envers la diversitat sexual i de gènere.

Dèficit de reconeixement.

Al llarg del vídeos analitzats podem identificar diversos mecanismes de desprestigi, negació i ocultació que miren de sostreure tota credibilitat i legitimitat als plantejaments feministes actuals⁶⁴, emfatitzant sovint des de la ironia una suposada empremta victimitzadora sobre la que se sustenten.

⁶³ En trobem exemples als Subblocs 8C i 9H de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

⁶⁴ En trobem exemples al Bloc 13 de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

La trivialització i la minimització envers les desigualtats que pateixen les dones⁶⁵ esdevenen en un recurs habitual que, a més, es reforcen amb l'omissió d'una reflexió i mirada que aprofundeixi en les causes estructurals d'aquestes. Així, rere preguntes del tipus '¿coneixes algun cas de bretxa salarial?' o '¿quin drets tinc jo com a home que tu, com a dona, no tinguis o no puguis exercir?', es posa de manifest tot un rerefons heteropatriarcal d'opressió i sotmetiment contra les dones, on la seva veu, els seus esforços, la seva lluita feminista, les seves protestes i/o els seus mèrits es menystenen, els resten rellevància i són qüestionats permanentment⁶⁶. Així funciona el patriarcat: desacreditant la veu de les dones enfront de la dels homes; deslegitimant les polítiques d'igualtat i les mesures de discriminació positiva⁶⁷ perquè no es vol reconèixer que som una societat patriarcal i, en essència, jerarquizada que, al seu torn, naturalment genera desigualtats de gènere i injustícies estructurals.

D'altra banda, encara resulta més malèvol i pervers quan, al fil de totes aquestes argumentacions negacionistes es pretén, a més, reivindicar la visibilització de les violències i desigualtats que suposadament viuen els homes. És llavors quan podem detectar la instrumentalització⁶⁸ que es fa de les reivindicacions de les dones per a denunciar altres qüestions com, per exemple, les actuacions policials "suposadament" arbitràries⁶⁹ en casos d'agressions o violència de gènere.

MANSPLAINING.

El terme *mansplaining* s'aplica quan un home explica quelcom a una dona de manera condescendent i paternalista, assumint que en sap més que ella; la clau es troba en la confiança i arrogància en si mateixos que fa que aquests homes -Roma Gallardo i Emmanuel Danann en són dos exemples clars- polemitzin sobre qüestions feministes i polítiques d'igualtat des de posicions i visions totalment

⁶⁵ En trobem exemples al Bloc 11 de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

⁶⁶ Trinidad Donoso-Vázquez i Nieves Prado (2014:54) ja identificaren aquesta estratègia argumentativa: "Reventar la ideologia y acción feminista: Se puede observar claramente el intento de apropiación de parte del lenguaje feminista, desde un uso erróneo y distorsionado, alterando su significado con el fin de desvalorizar, menospreciar y difamar la lucha de las mujeres en todos los ámbitos."

⁶⁷ Resulta força didàctica la valoració que en fa Antonio Álvarez (2022:190 i 192), apuntant el caràcter especial d'aquestes mesures per a "erradicar les desigualtats socials sistemàtiques (...) que vulneren la dignitat humana i que constitueixen un ordre polític i social manifestament injust", desigualtats que semblen ignorar/ocultar les persones que s'hi posicionen en contra de la discriminació positiva.

⁶⁸ En trobem exemples al Bloc 12 de l'apartat annexat "AGRUPACIONS".

⁶⁹ Un exemple clar és aquest video transcrit <https://www.youtube.com/watch?v=KzGuBmyGVCs> (EXP2).

esbiaixades, estretes i incorrectes⁷⁰, que els “permet” obviar arguments i dades, o bé intencionadament o bé per pura ignorància i desconeixement; sempre amb una intencionalitat en comú, la d’anul·lar i qüestionar tota la credibilitat argumentativa dels discursos feministes actuals, criticant estudis, informes i estadístiques i, o bé demanant a títol particular a les dones entrevistades (com també alguns homes) o bé exposant les pròpies idees en debats i conferències -Agustín Laje-, que demostrin amb evidències allò que defensen o denuncien, com ara la bretxa salarial de gènere o les desigualtats de gènere. D'altra banda, des del *mansplaining* també se sol denunciar implícitament una suposada conspiració cultural maliciosa i misàndrica.

A més, per mitjà d’afirmacions i circumloquis, s’empra un llenguatge misogin que perpetua encara més la cultura de la violència contra les dones, junt amb la impunitat social, cultural i simbòlica que porta aparellada, deshumanitzant-les i cosificant-les. Una eina que reforça aquesta estratègia encoberta és la manera com es pretén desvincular i separar l’assetjament, els abusos i les agressions, la intimidació, la dominació, la violació i l’assassinat, quan són totes elles realitats connectades per un nexce comú: la violència heteropatriarcal.

Estratègies discursives emprades: nominatives, predicatives, argumentatives i retòriques.

Com descriuen Iturbide, Amigot i Menéndez (2017:58), la masclesfera ha aconseguit “*rearticular el discurs sexista en el context contemporani per a sostenir relacions de poder de gènere*” i ho fa per mitjà de quatre estratègies discursives que podem copsar en els vídeos analitzats, amb major o menor intensitat i presència:

Estratègies nominatives (ibíd., 123).

⁷⁰ En trobem exemples al Bloc 14 de l’apartat annexat “AGRUPACIONS”.

Són aquelles que emfatitzen l'ús de termes extremadament hostils i denigrants, focalitzats molt especialment contra les dones feministes i llurs accions⁷¹, així com també persones transgènere i persones homosexuals.

Amb aquestes estratègies es construeix *“una imatge simplificada, exagerada i distorsionada de totes aquestes persones i col·lectius objecte de l’odi”* (Martínez i Herrero, 2022:32). Així mateix, es promou una polarització que pretén diferenciar entre aquelles dones que ‘defensen’ als homes d’aquelles que els ‘ataquen’.

Altrament, es criminalitzen i es titllen d’injustes i discriminatòries determinades polítiques d’igualtat, posant el focus en aquelles lleis que promouen la discriminació positiva en favor de les dones⁷².

Estratègies predicatives.

“Fan al·lusió a l’atribució estereotipada i valorativa de trets positius i negatius i a la manera de construir relats dels esdeveniments” (Iturbide, Amigot i Menéndez, 2017:69). El relat reaccionari de la victimització masculina n’és el resultat més visible: ‘per culpa del fanatisme feminista’.

Les falses denúncies, els falsos testimonis, les falses acusacions esdevenen els elements clau amb els que es construeix tot aquest relat fictici però fortament manipulador. Un relat que acaba connectant amb la minimització de la violència de gènere perquè es ‘relativitzen’ les dades i estadístiques.

Així mateix, en sintonia amb aquest relat fictici, es qüestiona tot allò que des de les polítiques d’igualtat i els posicionaments feministes es denuncia com ara la bretxa salarial de gènere, entre altres desigualtats.

Estratègies argumentatives.

A partir de les estratègies predicatives, es construeix tot un seguit d’arguments que, en essència, parteixen de la *“desemfatització del gènere”* i que les polítiques

⁷¹ *“Es en este contexto donde aparece el cuestionamiento del “feminismo radical”, denominado así, no en el sentido académico, histórico o filosófico del término, sino aludiendo a una definición connotada negativamente.”* (Iturbide, Amigot i Menéndez, 2017:153).

⁷² En aquest aspecte, cal mencionar com actualment ja comencen a sorgir discursos neomasclistes (https://www.youtube.com/watch?v=T9_kQdbFyV0) que qüestionen el [Projecte de reforma de l'article 49 de la Constitució Espanyola](#) perquè en alguns dels seus articles es recalca *“la situació d’especial vulnerabilitat de dones i nenes amb discapacitat”*, obviant (i ocultant intencionadament) que també es recull i es fa pedagogia de com la igualtat és un principi superior de l’ordenament jurídic que, sota cap circumstància, queda invalidat (pàgina 6 del projecte).

d'igualtat responen a una suposada cobdícia econòmica. Amb la desemfatització del gènere s'ometen les causes estructurals (patriarcals) i explicacions de les desigualtats de gènere,

Así, se responsabiliza a las mujeres, por ejemplo, de la existencia de jornadas a tiempo parcial, mientras que se rebate la mera existencia de la feminización de la pobreza o el riesgo de exclusión social para las mujeres.

Iturbide, Amigot i Menéndez, 2017:148.

És a dir, es pretén esborrar la categoria gènere per explicar problemàtiques com les desigualtats; es construeix un discurs que, efectivament, deslegitima les polítiques d'igualtat ('resulten innecessàries') i els mateixos discursos feministes ('no calen'). Així mateix, aquestes estratègies són la clau per a la instrumentalització de conceptes i idees⁷³ a partir de la qual es fa un gir de la discriminació: els homes són víctimes d'un tracte legal, jurídic i social injust, discriminatori i exclouent.

Estratègies retòriques (ibíd., 70).

Especialment en alguns comentaris que les persones usuàries pengem, podem localitzar figures retòriques com la hipèrbole, els eufemismes, la ironia, la burla i la ridiculització amb jocs de paraules i acudits per a mostrar el seu rebuig i la seva hostilitat envers els feminismes i les dones activistes, però també per a desacreditar les polítiques d'igualtat. Són molt més nombroses en els comentaris dels vídeos penjats per Roma Gallardo i Emmanuel Danann.

RESULTATS I CONCLUSIONS.

El procés inicial de recerca i identificació prèvies per trobar els vídeos que finalment he seleccionat i analitzat, demostra fins a quin punt estan viralitzats aquells amb continguts més polèmics, masculistes i misògins, que no pas aquells

⁷³ Les autores Trinidad Donoso-Vázquez i Nieves Prado Soto (2014:52 i 53), ho anomenen **inversió conceptual**: "pretensión de dar la vuelta a los significados de los conceptos, en un intento de criminalizar la lucha contra las violencias sobre las mujeres. Por ejemplo: la discriminación positiva no es necesaria, y además discrimina al hombre; la certeza absoluta de que la igualdad real y formal de mujeres y hombres se ha conseguido y ya no es necesaria ninguna lucha feminista; la creencia de que la conciencia de género va en contra de la neutralidad a la hora de abordar las violencias machistas, sobre todo en los ámbitos jurídico y judicial."

que promouen des de la pedagogia i divulgació la igualtat, els feminismes o l'agència i empoderament de les dones.

De fet, no puc negar l'impacte que ha suposat la visualització dels vídeos transcrits (així com molts altres que no ho han estat). El grau d'intoxicació i manipulació és molt alt i pervers i, si bé en casos molt puntuals hom pot arribar a sentir certa adhesió i comprensió equidistant envers determinades qüestions i arguments exposats, cal un treball introspectiu intens i, sobretot, informar-se i "proveir-se" de contraargumentacions feministes junt amb fonts fiables i vàlides per evitar caure atrapat en una cosmovisió i actitud masclistes i, fins i tot, misògines.

Es podria dir que la visualització dels vídeos transcrits, d'entre tots els localitzats i detallats a les taules, pot ser un exercici força pràctic per posar a prova les pròpies conviccions i posicions feministes o, si més no, veure fins a quin punt determinades afirmacions o reflexions que hi apareixen ens resulten raonablement convincents, coherents i vàlides però també, en sentit oposat, en quin grau tenim adquirides i madurades les nostres habilitats per a detectar situacions de desigualtat i sexistes així com missatges masclistes i misògins, tant explícits com implícits.

Precisament, el que hom pugui informar-se i trobar fonts que rebaten i demostren la ficció dels relats que promou la masclesfera resulta cabdal per a elaborar respostes i arguments convincents que els desmuntin, especialment pensant en aquells homes i dones que, com a professionals de l'Educació social, puguem atendre.

En aquest sentit, també caldria fer esforços per a promoure canals (pro)feministes que si bé ja existeixen⁷⁴, no tenen la força i presència virtual dels nombrosos

⁷⁴ Canals que podem trobar:

<https://www.youtube.com/@AlanBarrosoA/featured>; <https://www.youtube.com/@PodimoEspana/featured>;
https://www.youtube.com/@HECD_programa/featured; <https://www.youtube.com/@Estirandoelchicle/featured>;
<https://www.youtube.com/@SomEVA/featured>; <https://www.youtube.com/@feminismoen8bits946>;
https://www.youtube.com/@codigo_nuevo/featured; <https://www.youtube.com/@ElSentidoDeLaBirra/featured>;
https://www.youtube.com/@EIPlural_TV/featured; <https://www.youtube.com/@Club113Podcast>;
<https://www.youtube.com/@femmesapiens1473>; <https://www.youtube.com/@AymeRoman>;
https://www.youtube.com/@Lafutura_es/featured; <https://www.youtube.com/@Damautor/featured>;
<https://www.youtube.com/@lola.vendetta>; <https://www.youtube.com/@shangaycom>;
<https://www.youtube.com/@recordispodcast/featured>; <https://www.youtube.com/@vozpublica4354>;
<https://www.youtube.com/@HenarAlvarezReina/featured>;
https://www.youtube.com/watch?v=UZ-nXR111Pw&list=PLAJPOTiISSElrCc__9ufxiCzcevNXLJ2t&pp=iAQB

canals que s'adscriuen pròpiament a la masculina. Si més no, per a contrarestar els missatges d'odi envers els feminismes i les dones (i homes) (pro)feministes doncs, com bé apunten Martínez i Herrero (2022:32), *“a través de la figura de l'enemic o de l'enemiga es busca un consens social en negatiu. Els discursos d'odi busquen l'adhesió social evitant el raonament. L'odi compartit proporciona la il·lusió d'unanimitat.”*. En aquesta línia, resulta força il·lustrativa l'afirmació d'Andrea Momoitio (2014:27), quan explica que la xarxa en línia és un camp de batalla més en aquesta guerra que manté l'heteropatriarcat i la masculina contra les dones.

D'altra banda, resulta molt preocupant la forta presència de missatges i discursos que criminalitzen i demonitzen les polítiques d'igualtat i, per extensió, els feminismes que les promouen, posant el focus en una suposada i injusta acció discriminatòria institucionalitzada contra els homes⁷⁵. És en aquest punt que, en la meua opinió, cal trobar urgentment eines i recursos per a desactivar-los, doncs són un fre per a què molts més homes i dones vulguin de debò sumar-se al moviment feminista.

Així mateix, enfront la utilització demagògica, descontextualitzada i tergiversada de determinades imatges, testimonis o altres vídeos que utilitzen alguns *youtubers* per assenyalar i visibilitzar la 'radicalització' dels feminismes actuals i llurs missatges⁷⁶, caldria poder denunciar l'ús manipulador que en fan.

De fet, també cal advertir i atendre la presència no menys important de missatges (especialment penjats en els comentaris) que qüestionen determinades polítiques perquè no es comprèn ni s'és plenament conscient del rerefons sobre les que se sustenten (la lluita contra les desigualtats estructurals de gènere). En aquest sentit, cal treballar encara més la sensibilització ciutadana en dues direccions: una que apunti cap a la pedagogia i vinculació feministes des de la convicció i no pas

<https://www.youtube.com/watch?v=wt09jh4tl1c&list=PLAJPOTiSSeKS1w5fq5-hLqPY9ufrk79J&pp=iAQB>

⁷⁵ És interessant comprovar com aquesta percepció queda recollida en l'[estudi n°3428 del CIS](#) (novembre de 2023), envers les *Percepcions sobre igualtat entre homes i dones i estereotips de gènere*, i del que nombrosos mitjans de comunicació se n'han fet ressò (entre el 15 i 16 de gener de 2024, especialment).

En la meua opinió, crec que cal fer un esforç d'autocrítica i reflexió per mirar d'identificar quins missatges promovem des dels feminismes i les polítiques d'igualtat; si des d'una pedagogia constructiva i entenedora que convida a la presa de consciència i al canvi, o des d'una confrontació que sembla portar-nos cap a un context social dominat per la crispació i la polarització ciutadanes.

⁷⁶ En són exemples els vídeos **MARICEL4**, **EXP3**, **VIDAL1**.

des de la imposició i, l'altra, cap a la identificació, "desactivació" i "autoimmunització" contra tots aquells missatges i discursos antifeministes/contrafeministes.

REFLEXIÓ PERSONAL.

Com a educadores i educadors socials ens convé recordar que la nostra professió *"entesa des de la pedagogia de l'acompanyament, ha de ser llegida des de la seva dimensió política [i] les nostres accions han de ser traduïdes, forçosament, en els termes compromís, activisme i transformació"* (Planella i Moyano, 2012:109). Per tant, hem de poder, voler i saber adoptar una perspectiva crítica que ens permeti qüestionar tot el que habitualment es dóna per fet, doncs l'exercici de la nostra professió ens exigeix un compromís social, honest i transparent, envers les persones, famílies i col·lectius que atenem; si situem *"la causa dels problemes en les característiques de les persones que en són les víctimes i no en l'existència d'estructures socials generadores de desigualtats socials, contribuirem al manteniment d'aquestes estructures de poder"* (Montenegro et al., 2012:80).

Així mateix, com bé assenyalen Tania Martínez i Amaia Herrero (118:2022), hem de treballar amb i per una proposta educativa (la coeducació⁷⁷) que promogui la transformació social i global; una proposta educativa que, a més, pugui sustentar-se en els feminismes, com a pedagogia amb perspectiva de gènere, aposta política, brúixola i marc de referència principal per a aquesta transformació.

Nostra és la corresponsabilitat per a promoure, des de la sensibilització, la conscienciació i l'acció pedagògica transformadora, tant un pensament reflexiu i crític com un activisme mobilitzador i propositiu que combatin tots els discursos i arguments neomasclistes i misògins.

⁷⁷ Eines, recursos i estratègies tenim al nostre abast per a aconseguir subvertir el patriarcat, com ara la coeducació en escoles i instituts, espais socialitzadors (Gil, Ramiro i Prades; 2019:58 i 59) que poden *"contribuir realment a un futur de relacions de gènere més justes i més civilitzades, si s'aborden aquestes qüestions de manera reflexiva"* (Connell, 2001:169), alhora que també assumeixen *"un paper equilibrador, perquè malauradament, la masculinitat tradicional es pot aprendre a tot arreu: a la quotidianitat, a la televisió, a la política..."* (Quintana i Sanz, 2022).

Com bé descriu Clara Benedicto (2018:620 i 621), per a una veritable ciutadania plural, lliure de desigualtats i injustícies estructurals, és necessari un canvi sistèmic i profund que incideixi en allò públic des dels espais semiprivats i, d'aquesta manera, *“vincular allò que podem fer amb allò que pot succeir per a poder relacionar-nos amb una transformació futura”*. Quelcom que podem connectar amb la reflexió que ens en fan Marcel Balasch i Marisela Montenegro (2011:60) al voltant de *“la capacitat de les persones de transformar l'entorn en graus diferents, (...) de l'agència dels éssers humans capaç de produir canvis en la societat.”* En síntesi, i com també suggereixen Joel Feliu i Samuel-Lajeunesse (2004:96), *“no oblidem mai que són les persones les que defineixen les situacions, les que hi aporten el significat, i que, per tant, tota situació és permanentment negociable i modificable.”*

També voldria afegir que no som sols una societat conformada per homes i dones, sinó també per generacions diverses⁷⁸, cadascuna de les quals s'ha construït en contextos socials, polítics i històrics diferents, amb uns fonaments i valors que el temps i les sinergies culturals van modulant, permetent així l'adaptació, el canvi i la transformació de persones i col·lectius, amb més o menys tensions, amb més o menys resistències.

Com a persona que tinc reconeguda una discapacitat, he viscut tota mena de prejudicis i, sobretot, aquella mirada estigmatitzadora envers tot allò que envolta la Salut Mental. És en aquest context que destacaria, com un aprenentatge dinàmic, la discussió dialèctica que mantinc en mi mateix al voltant de com de determinant és, o bé el context social i cultural o bé la projecció individual envers la concepció i confrontació de les desigualtats, discriminacions i injustícies que determinats col·lectius puguem viure. I, al fil d'aquestes, avaluar fins a quin punt resulta més encertat un discurs essencialment victimitzador/culpabilitzador que pot generar ressentiment i animadversió, o un discurs que promogui un empoderament personal, individual i conjunt, potser més propositiu, mobilitzador i proactiu.

⁷⁸ Resulta interessant el vídeo penjat per Fabián C. Barrio, [El conflicto generacional -- La psicología en el tocador \(3\)](#), que ens fa una reflexió pedagògica al voltant de les generacions i de la que, en essència, em baso per escriure aquestes línies.

Crec que, en general, cal fer un esforç conjunt de comunicació i transmissió de conceptes i idees feministes per evitar caure en una visió ultrasimplificadora i hiperreduccionista (especialment quan es posa el focus sobre els homes) que, en alguns casos, pot acabar generant tot un seguit de prejudicis, greuges i estereotips contra aquests, injustos i innecessaris.

Com també cal tenir en compte la manipulació i difusió exponencial que la mateixa masculinitat fa de determinades manifestacions, expressions i proclames feministes, especialment aquelles difoses per xarxes socials i espais en línia, per a desacreditar i demonitzar el mateix moviment feminista.

Reconec que m'ha faltat desenvolupar alguna proposta socioeducativa, des d'una mirada feminista, amb la que treballar la visualització d'aquests vídeos. Així i tot, podem trobar en línia diferents propostes que ens poden resultar útils⁷⁹.

Tanmateix, no sols hem de plantejar aquestes o similars dinàmiques i activitats posant el focus de la nostra acció socioeducativa en les persones que puguem atendre, sinó també en nosaltres mateixos, específicament els homes que puguem exercir com a educadors socials. En aquest sentit hem de ser conscients de les contradiccions, incoherències i desajustos en la manera de pensar, de sentir i d'actuar que puguin efectivament donar-se, i no transmetre missatges confusos i ambigus.

En un exercici d'autorevisió crítica, posterior al lliurament d'aquest TFG per a la seva avaluació, he de reconèixer que el segon objectiu específic, aquell que fa referència a les dades disponibles, validades i fiables, no l'he complert perquè no hi són recollides explícitament. No obstant, voldria emfatitzar que m'interessava un TFG on destaqués una anàlisi qualitativa per sobre de xifres i estadístiques tot i que, de ben segur, l'haurien reforçada i legitimada encara més. En tot cas, podem trobar diverses fonts amb informació en línia actualitzada⁸⁰.

79

- https://www.intered.org/sites/default/files/negacionismos_digital_castellano.pdf;
- <https://www.injuve.es/sites/default/files/forovioleneciagenero-talleres.pdf>

80

Crec que també hauria pogut desenvolupar un sisè punt en el marc teòric i conceptual que m'hagués permès descriure i exemplificar les desigualtats de gènere i les violències exercides contra les dones.

FONTS CITADES.

- Alabao, Nuria. (22 de març de 2023). *La internacionalización de las guerras de género*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
<https://www.pikaramagazine.com/2023/03/la-internacionalizacion-de-las-guerras-de-genero/>
 - Álvarez, Nacho. (29 de febrer de 2016). *Decálogo feminista para hombres cis* o decálogo para hombres cis que realmente quieren la igualdad*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
https://www.pikaramagazine.com/2016/02/decalogo-feminista-para-hombres-cis-o-decalogo-para-hombres-cis-que-realmente-quieren-la-igualdad/#_ftn1
 - Álvarez del Cuvillo, Antonio. (2022). *El problema de la discriminación inversa: ¿es posible discriminar a quienes pertenecen a los grupos sociales dominantes?* A *Trabajo, Persona, Derecho, Mercado*, nº 5, pp. 187-209.
Disponible en línia a:
<https://revistascientificas.us.es/index.php/Trabajo-Persona-Derecho-Mercado/article/view/20699/18377>
 - Atienza, Jara. *El sujeto del feminismo es la ciudadanía y no solo la mujer*. [Entrevista a Loola Pérez]. Penjada a l'espai web d'Ethic, el 14 de març de 2022.
Disponible en línia a:
-
- [DOSSIER ESTADÍSTIC DE VIOLÈNCIES MASCLISTES elaborat per l'Observatori de la Igualtat de Gènere \(Catalunya\) NOVEMBRE 2022.](#)
 - [XV Informe Anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer 2021.](#)
 - [Macroencuesta de Violencia contra la Mujer, 2019 Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género.](#)

<https://ethic.es/2022/03/loola-perez-el-sujeto-del-feminismo-debe-ser-la-ciudadania-no-solo-la-mujer/>

- Ávila Bravo-Villasante, María. (2023). *Radicalización violenta y misoginia extrema. Narrativas antifeministas en la manosphere*. A *Global Media Journal México*, nº 20(38), pp. 1-17.

Disponible en línia a:

https://gmjmxico.uanl.mx/index.php/GMJ_EI/article/view/485/509

- Azpiazu Carballo, Jokin. (2017). *Masculinidades y feminismo*.

Disponible en línia a:

<https://www.viruseditorial.net/paginas/pdf.php?pdf=masculinidades-y-feminismo.pdf>

- Balasch Domínguez, Marcel; Montenegro Martínez, Marisela. (2011). *Coneixements psicosocials: perspectives i fonaments dels problemes socials*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.

- Ballestín González, Beatriz. (2017). *Introducció a l'anàlisi de dades qualitatives*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.

- Bard Wigdor, Gabriela. (2016). *Aferrarse o soltar privilegios de género: sobre masculinidades hegemónicas y disidentes*. A *Península*, vol. XI, nº 2, pp. 91-112.

Disponible en línia a:

- <https://www.revistas.unam.mx/index.php/peninsula/article/view/56694>;

- <https://www.scielo.org.mx/pdf/peni/v11n2/1870-5766-peni-11-02-00101.pdf>

- Benedicto, Clara. (2018). *Malestares de género y socialización: el feminismo como grieta*. A *Revista de la Asociación Española de Neuropsiquiatría*, vol. 38, nº 134, pp. 607-625.

Disponible en línia a:

<https://scielo.isciii.es/pdf/neuropsiq/v38n134/2340-2733-raen-38-134-0607.pdf>

- Bonino Méndez, Luis. (2002). *Los varones ante el problema de la igualdad con las mujeres*.
Disponible en línia a:
https://www.bizkaia.eus/Home2/Archivos/DPTO1/Temas/Pdf/ca_luisbonino.pdf?hash=1af17d19e7ed0118d97e48104003fc95
- Cabruja i Ubrach, Teresa. (2014). *Les institucions socials. Reproducció i innovació a l'ordre social. Resistències i canvi social*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Carbone Souto, Manuel; Lopez Medina, Ramsés; Martínez, Tatiana Inés; Igon, Mateo; Bionda, Diego Gabriel; Katz, Nicolás Ivan. (2022). *Funcionamiento del algoritmo de YouTube: desinformación y manipulación*. Cátedra de Sistemas y Organizaciones. Facultad Regional Buenos Aires de la Universidad Tecnológica Nacional.
Disponible en línia a:
https://grupogemis.com.ar/wp-content/uploads/2023/01/SyO_M_AlgoritmoYoutube.pdf
- Cardús i Ros, Salvador. (2016). *La sociologia com a pràctica i com a saber*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Castro, Nazaret. (22 de novembre de 2023). *Si hay dominación, no puede haber amor*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
<https://www.pikaramagazine.com/2023/11/si-hay-dominacion-no-puede-haber-amor/>
- Cavia Pardo, Beatriz. (2013). *Evolució del patriarcat i del capitalisme. Introducció a l'estudi del treball des d'una perspectiva de gènere*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- CCOO. (2015). *La breixa salarial de gènere: anàlisi i propostes sindicals per a la negociació col·lectiva*.
Disponible en línia a:
<https://www.ccoo.es/87d2e4709865f1582e3843f0b689c122000001.pdf>
- Cidón, Mireya. [Entrevista a José Ignacio Pichardo]. Penjada al Blog d'Amnistia Internacional, el 8 de març de 2021.

Disponible en línia a:

<https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/blog/historia/articulo/la-nueva-masculinidad-permite-una-forma-mas-sana-e-igualitaria-de-relacionarte-con-las-mujeres-y-tambien-con-otros-hombres/>

- Coll-Planas, Gerard. (2009). *Regenerar la perspectiva de gènere*. A *Barcelona societat. Revista de coneixement i anàlisi social*, n° 17, pp. 162-169.

Disponible en línia a:

<https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/sites/default/files/revista/revista-a-barcelona-societat17.pdf>

- Connell, Raewyn. (2001). *Educando a los muchachos: nuevas investigaciones sobre masculinidad y estrategias de género para las escuelas*. A *Nómadas*, n° 14, pp. 156-171. Universitat Central. Bogotá, Colòmbia.

Disponible en línia a:

<https://www.redalyc.org/pdf/1051/105115268013.pdf>

- Cuadrado, Jara. (2022). *El movimiento feminista en España en el siglo XXI: alcances de un proyecto en construcción*. A *El feminismo en España. Dos siglos de historia*, pp. 251-280. Editorial Pablo Iglesias.

Disponible en línia a:

https://fpabloiglesias.es/wp-content/uploads/2022/07/FEMINISMO_EN_ES_PANA-WEB.PROT_.pdf

- De Miguel Álvarez, Ana. (2015). *La revolución sexual de los sesenta: una reflexión crítica de su deriva patriarcal*. Universitat Rei Joan Carles.

Disponible en línia a:

<https://revistas.ucm.es/index.php/INFE/article/view/51377/47657>

- Díaz Martínez, Capitolina; González Orta, Lydia. (2014). *El empoderamiento de las mujeres en la sociedad global. La expansión de los derechos humanos de las mujeres y su participación en las protestas sociales de 2011 como nuevo objeto-mundo social*. A Dolores Serrano Niza, Esther Torrado Martín Palomino i María Aránzazu Robles Santana (Coords.), *Género y conocimiento en un mundo global. Tejiendo redes*.

Instituto Universitario de Estudios las Mujeres (IUEM). Universidad de La Laguna.

Disponible en línia a:

https://www.academia.edu/35739011/G%C3%A9nero_y_conocimiento_en_un_mundo_global_Tejiendo_redes

- Donoso-Vázquez, Trinidad; Prado Soto, Nieves. (2014). *Neomachismos en espacios virtuales*. A Trinidad Donoso-Vázquez (Coord.), *Violencias de género 2.0.*, pp. 47-56.

Disponible en línia a:

https://www.researchgate.net/publication/268576424_Violencias_de_genero_20

- Espinosa Miñoso, Yuderkys; Gómez Correal, Diana; Ochoa Muñoz, Karina. (2014). *Tejiendo de otro modo: Feminismo, epistemología y apuestas descoloniales en Abya Yala*. Universitat del Cauca.

Disponible en línia a:

[https://www2.congreso.gob.pe/sicr/cendocbib/con4_uibd.nsf/498EDAE050587536052580040076985F/\\$FILE/Tejiendo.pdf](https://www2.congreso.gob.pe/sicr/cendocbib/con4_uibd.nsf/498EDAE050587536052580040076985F/$FILE/Tejiendo.pdf)

- Facio, Alda; Fries, Lorena. (2005). *Feminismo, género y patriarcado*. A *Academia. Revista sobre enseñanza del Derecho de Buenos Aires*, nº 6, pp. 259-294.

Disponible en línia a:

http://www.derecho.uba.ar/publicaciones/rev_academia/revistas/06/feminismo-genero-y-patriarcado.pdf

- Faria, Catia. (9 de setembre de 2020). *Contra natura: lo natural es patriarcal más allá de la especie humana*. [Article d'opinió].

Disponible en línia a:

<https://www.pikaramagazine.com/2020/09/natura-lo-natural-patriarcal-mas-alla-la-especie-humana/>

- Feliu, Joel; Lajeunesse, Samuel. (2004). *Influència, conformitat i obediència. Les paradoxes de l'individu social*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.

- Fernández, June. (28 de novembre de 2018). *Mi opresión es la suprema*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
<https://www.pikaramagazine.com/2018/11/mi-opresion-es-la-suprema/>
- Fernández de Labastida Medina, Ixone. (2012). *Tema 5. Sistemas de género y políticas de igualdad*. A *Ciencias Sociales y Jurídicas. Introducción a la Antropología para el Trabajo Social*. Material docent de la Universitat del País Basc/Euskal Herriko Unibertsitatea.
Disponible en línia a:
https://ocw.ehu.eus/pluginfile.php/53496/mod_resource/content/1/Tema_5._Sistema_de_genero_y_politicas_de_igualdad.pdf
- Fernández Mostaza, Esther. (2016). *La societat (I). El procés de socialització*. A Salvador Cardús i Ros i Esther Fernández Mostaza (Coords.), *Sociologia*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Ferrer, Cristina; Mateu, Joana M.; Pons, Maria; Barceló, Catalina; Pont, Catalina; Roig, Miquela. (2020). *“Llenguatge per la igualtat a l'educació.”*
Disponible en línia a:
https://oficinaigualtat.uib.cat/digitalAssets/297/297562_llenguatge-per-la-igualtat-a-leducacio.pdf
- Flaquer, Lluís. (1995). *Homogamia, individualismo y familia: modelos de análisis para la formación de la pareja*. *Revista Internacional de Sociología*, nº 5, pp. 69-85. Universitat Autònoma de Barcelona.
Disponible en línia a:
https://www.researchgate.net/profile/Lluis-Flaquer/publication/271136078_Homogamia_individualismo_y_familia_Modelos_de_analisis_para_la_formacion_de_la_pareja/links/54be95630cf28ce312327441/Homogamia-individualismo-y-familia-Modelos-de-analisis-para-la-formacion-de-la-pareja.pdf
- Folguera, Pilar. (2022). *De la transición política a la paridad*. A *El feminismo en España. Dos siglos de historia*, pp. 163-202. Editorial Pablo Iglesias.
Disponible en línia a:

https://fpabloiglesias.es/wp-content/uploads/2022/07/FEMINISMO_EN_ES_PANA-WEB.PROT_.pdf

- Galde. (2015). *Diversidad sexual e identidad de género, nº 10*. [Dossier] <https://www.aldarte.org/comun/imagenes/documentos/Dossier%20Diversidad%20Sexual%20e%20Identidad%20de%20g%20E9nero.pdf>
- Gandarias Goikoetxea, Itziar. (2014). *Escalando la montaña de los feminismos: retos para el tejido de alianzas feministas transnacionales*. A Dolores Serrano Niza, Esther Torrado Martín Palomino i María Aránzazu Robles Santana (Coords.), *Género y conocimiento en un mundo global. Tejiendo redes*. Instituto Universitario de Estudios las Mujeres (IUEM). Universidad de La Laguna.
Disponible en línea a:
https://www.academia.edu/35739011/G%C3%A9nero_y_conocimiento_en_un_mundo_global_Tejiendo_redes
- García-Mingo, Elisa; Díaz Fernández, Silvia. (2022). *Jóvenes en la Manosfera. Influencia de la misoginia digital en la percepción que tienen los hombres jóvenes de la violencia sexual*.
Disponible en línea a:
<https://www.adolescenciayjuventud.org/publicacion/jovenes-en-la-manosfera/>
- Gil, Silvia L. (2011). *Nuevos Feminismos. Sentidos comunes en la dispersión. Una historia de trayectorias y rupturas en el Estado español*. Traficantes de Sueños.
Disponible en línea a:
<https://traficantes.net/sites/default/files/pdfs/Nuevos%20feminismos-TdS.pdf>
- Gil Noé, José Vicente; Ramiro Roca, Enric; Prades Plaza, Sara. (2019). *Recursos educativos para una agenda feminista desde la didáctica de las ciencias sociales*. A *Dossiers Feministes, nº 25*, pp. 57-72. Universitat Jaume I.
Disponible en línea a:

- https://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/185432/dossiers_25-10.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Gisele Calvo, Anabella. (2021). *El lenguaje inclusivo: Una herramienta política para alcanzar la igualdad*. A *Revista Jurídica de la Universidad de Palermo*, nº 2, pp. 107-123.
Disponible en línia a:
https://www.palermo.edu/derecho/revista_juridica/pub-19-2/Revista_Juridica_Ano19-N2_05.pdf
- Gómez, Mer. (16 d'abril de 2018). *La I está empezando a salir del armario*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
<https://www.pikaramagazine.com/2018/04/dialogo-intersexualidad/>
- González Pazos, Jesús. (2019). *Medios de comunicación: ¿al servicio de quién?* CLACSO, Serie Cultura, comunicación, arte y de-colonialidad en el Sur global.
Disponible en línia a:
<https://biblioteca.clacso.edu.ar/clacso/gt/20200423054514/Medios-de-comunicacion.pdf>
- Hidalgo Urtiaga, Ana. (2022). *La pràctica docent coeducativa: trajectòria, reptes i recursos*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Íñiguez Rueda, Lupicinio. (2015). *Moviments socials: conflicte, acció col·lectiva i canvi social*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Iturbide Rodrigo, Rut; Amigot Leache, Patricia; Menéndez Menéndez, María Isabel. (2017). *Neomachismo ante las noticias sobre mujeres: análisis de la participación del público en los foros mediáticos de la Comunidad Autónoma de Euskadi (CAE)*.
Disponible en línia a:
https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_bekak/es_def/adjuntos/beca.2016.neomachismos_noticias_mujeres.pdf

- Kaufman, Michael. (1995). *Los hombres, el feminismo y las experiencias contradictorias del poder entre los hombres*.
Disponible en línea a:
<https://www.michaelkaufman.com/wp-content/uploads/2008/12/los-hombres-el-feminismo-y-las-experiencias-contradictorias-del-poder-entre-los-hombres.pdf>
- Lee Vera, Felipe de Jesús. (2022). *Enseñanza de la filosofía en la sociedad de la información: tensiones y alternativas*. A *IXTLI. Revista Latinoamericana de Filosofía de la Educación*, vol. 9, nº 18, pp. 241-260.
Disponible en línea a:
<https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/8737951.pdf>
- Luna, Lola G. (2020). *De la emancipación a la insubordinación: de la igualdad a la diferencia*. Universitat de Barcelona.
Disponible en línea a:
https://www.nodo50.org/mujeresred/feminismos-lola_luna.html
- Máñez, Eva. *El odio hacia las mujeres es algo exponencial, complicadísimo y tiene muchos apoyos*. [Entrevista a Susana Gisbert]. Penjada a l'espai web de Pikara Magazine, el 29 d'abril de 2020.
Disponible en línea a:
<https://www.pikaramagazine.com/2020/04/los-colectivos-discriminados-vulnerables-muchos-casos-no-se-atreven-acceder-la-justicia/>
- Marín, Esther. (2 d'octubre de 2019). *La invisibilidad de la agresión sexual: Creedme*. [Article d'opinió].
Disponible en línea a:
<https://www.pikaramagazine.com/2019/10/la-invisibilidad-de-la-agresion-sexual-creedme/>
- Martínez de Toda y Terrero, José. (1998). *El impacto moral y social de los medios de comunicación social*. A *Comunicar*, nº 10, pp. 164-170.
Disponible en línea a:
<https://www.redalyc.org/pdf/158/15801025.pdf>

- Martínez Merlo, Tania; Herrero Oiárbabal, Amaia. (2022). *Guía didáctica. Pensamiento crítico y prevención de discursos negacionistas entre la juventud*. InteRed.
Disponibile en línia a:
https://www.intered.org/sites/default/files/negacionismos_digital_castellano.pdf
- Martínez Sanmartí, Roger. (2016). *El pensament sociològic (II). Els contemporanis*. A Salvador Cardús i Ros i Esther Fernández Mostaza (Coords.), *Sociologia*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Momoitio San Martín, Andrea. (2014). *Violencias patriarcales en Red: Internet al servicio de la violencia contra las mujeres*. A Trinidad Donoso-Vázquez (Coord.), *Violencias de género 2.0.*, pp. 13-28.
Disponibile en línia a:
https://www.researchgate.net/publication/268576424_Violencias_de_genero_20
- Montenegro Martínez, Marisela; Balasch Domínguez, Marcel; Callén Moreu, Blanca. (2012). *La intervenció social des de les perspectives tradicionals*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Núñez Mosteo, Francesc. (2016). *La societat (II). El procés d'institucionalització*. A Salvador Cardús i Ros i Esther Fernández Mostaza (Coords.), *Sociologia*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Pellicer Vázquez, Ana. (2023). *Voz femenina, transgresión de estereotipos patriarcales y nuevas formas de identidad a través del lenguaje en Señales que precederán al fin del mundo, de Yuri Herrera*. A *Revista Letral*, nº 30, pp. 150-169.
Disponibile en línia a:
<https://revistaseug.ugr.es/index.php/letral/article/view/26673/25217>
- Perea Henze, Irma. (2012). *Influencia de los contenidos de las nuevas pantallas en la formación de niños y adolescentes. Estrategias*

comunicativas e hipermediaciones de los nativos digitales en las sociedades posmodernas. [Doctorat]. Universitat de Sevilla.

Disponible en línia a:

https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/66069/296895_670256.pdf?sequence=1&isA%20owed=y

- Pié Balaguer, Asun; Salas Soneira, Miguel. (2021). *Institucions i experiències de frontera*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Planella, Jordi; Moyano, Segundo. (2012). *Practicum III. Anàlisi de la pràctica educativa*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Pujal, Margot. (2005). *El feminisme*. Editorial UOC, Barcelona.
- Quintana, Carla; Sanz, Núria. (2022). *Noves masculinitats: una postura ètica o estètica?* Reportatge publicat a l'espai web del Diari de Barcelona, l'1 d'agost de 2022.

Disponible en línia a:

<https://www.diaridebarcelona.cat/w/noves-masculinitats-postura-etica-estetica?redirect=%2F>

- Renouprez, Martine. (2020). *El papel de la mujer trans en la diversidad de género*. Universitat de Cadis.

Disponible en línia a:

https://www.academia.edu/45485480/El_papel_de_la_mujer_trans_en_la_diversidad_de_g%C3%A9nero?email_work_card=abstract-read-more

- Rodríguez Gómez, David; Valdeoriola Roquet, Jordi. (2014). *Metodologia de la investigació*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Sales Gelabert, Tomeu. (2017). *Crítica y teoría feminista; por una nueva agenda feminista*. A *Astrolabio. Revista internacional de filosofía*, nº 20, pp. 179-191.

Disponible en línia a:

<https://raco.cat/index.php/Astrolabio/article/view/329839/420508>

- Sandoval, Juan. (2013). *Una Perspectiva Situada de la Investigació Qualitativa en Ciències Socials*. A *Cinta de Moebio: Revista de Epistemologia de Ciències Socials*, nº 46, pp. 37-46.

Disponible en línia a:

<https://www.scielo.cl/pdf/cmoebio/n46/art04.pdf>

- Sansó-Rubert Pascual, Daniel. (2022). *Fundamentalismo ideològic, intolerància social, neolengua y culto al agravio. Una revisió de la "Doctrina woke" como factor de alteració del orden constitucional*. A *Araucaria. Revista Iberoamericana de Filosofía, Política, Humanidades y Relaciones Internacionales*, nº 52, pp. 583-605.

Disponible en línia a:

https://institucional.us.es/revistas/Araucaria/52/mon_2/8.sanso%C2%A6u-rubert.pdf

- Santos Castro, Anabel. (2020). *Deconstruyendo patriarcado proyectando igualdad*. [Guia didàctica].

Disponible en línia a:

<http://prodiversa.eu/wp-content/uploads/2020/03/Gu%C3%ADa-Deconstruyendo-Patriarcado.pdf>

- Solé Blanch, Jordi. (2018). *Les principals problemàtiques de l'educació social. Els malestars contemporanis entorn de la identitat i la diversitat cultural*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Solé Blanch, Jordi; Celiqüeta Comerma, Gemma. (2011). *El sexe i l'edat en la construcció social i cultural de la identitat. Les cultures juvenils*. Material docent de la Universitat Oberta de Catalunya. FUOC, Barcelona.
- Talpade Mohanty, Chandra. (2008). *Bajo los Ojos de Occidente: Feminismo Académico y Discursos Coloniales*. A Liliana Suárez Navaz i Rosalva Aída Hernández Castillo (Eds.), *Descolonizando el Feminismo: Teorías y Prácticas desde los Márgenes*, pp. 112-161. Ed. Cátedra, Madrid.

Disponible en línia:

<https://www.rosalvaaidahernandez.com/wp-content/uploads/2016/09/2008-LIBROS-Descolonizando-el-feminismo-PDF.pdf>

- Teun Van Dijk; Athenea Digital. (2002). *El análisis crítico del discurso y el pensamiento social*. Universitat Pompeu Fabra.
Disponible en línia:
<https://raco.cat/index.php/Athenea/article/view/34083/33922>
- Toca, María. (28 de maig de 2016). *El género en el lenguaje*. [Article d'opinió].
Disponible en línia a:
<https://www.pikaramagazine.com/2016/05/el-genero-en-el-lenguaje/>
- Valenzuela Sanz, Ana; Alonso Vinués, Carola. (2021). *Guia pràctica de llenguatge inclusiu*. Chrisallys, Asociación de Familias de Menores Trans*.
Disponible en línia a:
<https://chrysallis.org/wp-content/uploads/2021/02/GUIA-PRACTICA-LLENGUATGE-INCLUSIU-CATALA.pdf>
- Varela, Nuria. *Feminismo 4.0. La cuarta ola*. Penguin Random House Grupo Editorial.
Disponible en línia a:
<https://unidaddegenerosgg.edomex.gob.mx/sites/unidaddegenerosgg.edomex.gob.mx/files/files/Biblioteca%202022/Feminismo/F-20%20Feminismo%204.0.%20La%20cuarta%20ola.%20Nuria%20Varela.pdf>
- Velasco Martínez, Anna. (2014). *Hacia una conciencia feminista*. A Trinidad Donoso-Vázquez (Coord.), *Violencias de género 2.0.*, pp. 73-82.
Disponible en línia a:
https://www.researchgate.net/publication/268576424_Violencias_de_genero_20
- Villaverde, Teresa. (27 de setembre de 2023). *No es un beso, es un atentado contra la libertad sexual*. [Article d'opinió].
Disponible en línia:
<https://www.pikaramagazine.com/2023/09/no-es-un-beso-es-un-atentado-contra-la-libertad-sexual/>
- Wences, Isabel. (2023). *Feminismos, opresiones y voces entrelazadas del Sur. Mujeres indígenas y desafíos filosóficos-políticos*. A Documento de Trabajo, nº 77. Fundación Carolina.

Disponible en línia a:

https://www.fundacioncarolina.es/wp-content/uploads/2023/01/DT_FC_77.pdf

- Williams Crenshaw, Kimberlé. (1991). *Interseccionalidad, políticas identitarias, y violencia contra las mujeres de color*. A Raquel Lucas i Platero Méndez (Coords.). (2012). *Intersecciones. Cuerpos y sexualidades en la encrucijada*, pp. 87-122.

Disponible en línia a:

<https://www.uncuyo.edu.ar/transparencia/upload/crenshaw-kimberle-cartografiando-los-margenes-1.pdf>

ANNEXOS.

Taula 1: Canals particulars amb més persones subscrietes i relació de vídeos més visualitzats.

Canals (enllaç a la pantalla d'inici)	Nombre de persones subscrietes al canal (13/10/2023)	Vídeos amb major nombre de visualitzacions (13/10/2023) M = Milions	YouTube Shorts amb major nombre de visualitzacions (13/10/2023)
https://www.youtube.com/@AgustinLajeOk	2.080.000	https://www.youtube.com/watch?v=WtVBQrzvQok 7.1 M https://www.youtube.com/watch?v=4IFMD-1mxDg 4.1 M https://www.youtube.com/watch?v=AGyE133JNf8 2.7 M https://www.youtube.com/watch?v=lvyrcI3SVKo 2.7 M https://www.youtube.com/watch?v=JpE-7gOMoHM 2.6 M https://www.youtube.com/watch?v=aDrcXgKV-cl 2.3 M https://www.youtube.com/watch?v=l3jN3KQW_xk 0.407 M https://www.youtube.com/watch?v=-MIIIOLSaUY 0.290 M	https://www.youtube.com/shorts/1ZH Vnk16P9k 0.505 M
https://www.youtube.com/@romagallard07504	1.890.000	https://www.youtube.com/watch?v=ZrFOC8GXXO4 9.1 M https://www.youtube.com/watch?v=s0syLckp_NA 6.5 M https://www.youtube.com/watch?v=sh97CEV9CiU	https://www.youtube.com/shorts/t50P0ffZwWl 0.815 M

		4.9 M https://www.youtube.com/watch?v=12gdePz2qvA 4.3 M https://www.youtube.com/watch?v=IBz_loCQ9Po 3.9 M https://www.youtube.com/watch?v=eEfFrBw9x-c 3.7 M	
https://www.youtube.com/@DannanOficial	1.760.000	https://www.youtube.com/watch?v=5hZDrOu8bYo 6.1 M https://www.youtube.com/watch?v=LMdU_cuklk 4.3 M https://www.youtube.com/watch?v=GyaUafgLFe0 3.0 M https://www.youtube.com/watch?v=T50JUwjtLT4 2.5 M https://www.youtube.com/watch?v=EuSTMOiaf3w 1.8 M https://www.youtube.com/watch?v=Hj-8Ok85lf8 1.7 M	No en té.
https://www.youtube.com/@juanrallo	577.000	https://www.youtube.com/watch?v=Reo37XgaKPA 0.366 M https://www.youtube.com/watch?v=JRTfihz6kml 0.253 M	https://www.youtube.com/shorts/7vhrh7-7rww 0.524 M https://www.youtube.com/shorts/3nU1x1yHd1A 0.262 M https://www.youtube.com/shorts/m-5x4PheNng 0.116 M
https://www.youtube.com/@Filosofiaparalavida/featured	605.000	https://www.youtube.com/watch?v=gDrX8Q0sv4g&t=3s 1.4 M https://www.youtube.com/watch?v=yk_SAUUukrw&t=506s 0.997 M https://www.youtube.com/watch?v=Y755DZhXRfo 0.529 M https://www.youtube.com/watch?v=hckpzRSNK1w 0.522 M https://www.youtube.com/watch?v=p73VlyM-ucE 0.454 M https://www.youtube.com/watch?v=wD16vcihVk0&t=90s 0.371 M	No en té.
https://www.youtube.com/@WallStreetWolverine	501.000	https://www.youtube.com/watch?v=TSHXnNv5G7I 0.392 M https://www.youtube.com/watch?v=DvOP-LakmCk 0.313 M https://www.youtube.com/watch?v=b183v7oCff0 0.220 M https://www.youtube.com/watch?v=QRPAbhDncE 0.125 M https://www.youtube.com/watch?v=ng4KFvzDIXY 0.119 M	https://www.youtube.com/shorts/fPw6MjS8ygc 0.061 M
https://www.youtube.com/@UnTioBlancoHetero	482.000	https://www.youtube.com/watch?v=iEcV4I7IXdA 0.856 M https://www.youtube.com/watch?v=Bjz2qfKaUoQ 0.640 M https://www.youtube.com/watch?v=2QLViZgUTTg	No en té.

https://www.youtube.com/watch?v=0Vf96SanGEU&list=PLv8fitsJn9s2h8rwwiUJShuPXhIHwMASI&pp=iAQE ⁸¹		0.587 M https://www.youtube.com/watch?v=xWgDnajG5Fs 0.508 M https://www.youtube.com/watch?v=wPoV6JJOO00 0.458 M https://www.youtube.com/watch?v=tu3bJH7R5hs 0.431 M https://www.youtube.com/watch?v=H7987qJXAUo 0.431 M https://www.youtube.com/watch?v=rdDbGsSa010 0.419 M https://www.youtube.com/watch?v=jYTpj4XQSSQ 0.395 M https://www.youtube.com/watch?v=qd6xtY2Zhu0 0.324 M https://www.youtube.com/watch?v=AMXqeANm0U0 0.129 M	
---	--	--	--

Taula 2: Canals particulars amb un menor nombre de persones subscrietes i relació de vídeos més visualitzats.

Canals (enllaç a la pantalla d'inici)	Nombre de persones subscrietes al canal (13/10/2023)	Vídeos amb major nombre de visualitzacions (13/10/2023) M = Milions	YouTube Shorts amb major nombre de visualitzacions (13/10/2023)
https://www.youtube.com/@fabiancbarrio/featured	242.000	https://www.youtube.com/watch?v=yPUAex8hceM 0.310 M https://www.youtube.com/watch?v=KDgbKmbNZB4 0.291 M https://www.youtube.com/watch?v=c8QGp_WVuSE 0.281 M https://www.youtube.com/watch?v=l3jN3KQW_xk 0.200 M	No en té.
https://www.youtube.com/@begonagerpe7757/featured	349.000	https://www.youtube.com/watch?v=pgzgmrxBcfa 1.0 M https://www.youtube.com/watch?v=1AqWOH970yQ 0.618 M https://www.youtube.com/watch?v=pOjEj1kibQw 0.311 M	https://www.youtube.com/shorts/eZDZzZmGHoo 1.5 M https://www.youtube.com/shorts/vC2fkObt_ME 1.2 M https://www.youtube.com/shorts/cIRlMmVG0gc 0.473 M https://www.youtube.com/shorts/YTKoS26X9Ew 0.344 M
https://www.youtube.com/	231.000	https://www.youtube.com/watch?v=4BU-aOnYfXE 0.371 M	https://www.youtube.com/shorts/CYsz8cj5B00

⁸¹ En aquest canal podem trobar una llista de reproducció específica amb 29 vídeos titulada *Feminismo de género*.

.com/@InocenteDuke/featured		https://www.youtube.com/watch?v=SmV9PK6RRdg 0.210 M	0.063 M
https://www.youtube.com/@ramseyferro79/featured	62.400	Aquest és un cas particular, doncs alguns <i>YouTube Shorts</i> superen amb escreix el nombre de visualitzacions dels propis vídeos que penja (el que més ha rebut sols té 103 mil). I, de fet, els vídeos en format <i>YouTube Shorts</i> són còpies dels que penja al seu canal de <i>Tik Tok</i> .	https://www.youtube.com/shorts/PZzfWr9kl 0.968 M https://www.youtube.com/shorts/r01Zk3t6lhY 0.792 M https://www.youtube.com/shorts/q5NRxmDRJZg 0.764 M https://www.youtube.com/shorts/ZuLhBY0oB4 0.520 M https://www.youtube.com/shorts/_7u2ekSvofM 0.500 M
https://www.youtube.com/@maricelfreire/featured	252.000	https://www.youtube.com/watch?v=HKmtKPR8yBw&t=172s 0.575 M https://www.youtube.com/watch?v=khve42gGYB0 0.561 M https://www.youtube.com/watch?v=vr8mFgHpwrQ 0.452 M https://www.youtube.com/watch?v=7c4HAbnQt9M 0.439 M https://www.youtube.com/watch?v=hOSirdPqgss 0.368 M https://www.youtube.com/watch?v=i1X_zl7Xhb8 0.329 M	https://www.youtube.com/shorts/rRogcCxGfdU 1.069 M https://www.youtube.com/shorts/2dEeBqYJ8gQ 1.040 M https://www.youtube.com/shorts/j3apodR6yOs 1.037 M https://www.youtube.com/shorts/j7rbDL7nllQ 0.918 M https://www.youtube.com/shorts/bgmsGxjSs-Y 0.769 M https://www.youtube.com/shorts/yMRAkzjq6kE 0.532 M
https://www.youtube.com/@ViarholOliveira/featured	171.000	Aquest és un altre canal on els vídeos en format <i>YouTube Short</i> tenen moltes més visualitzacions que els propis vídeos pujats.	https://www.youtube.com/shorts/mnhBgSNBi5A 3.7 M https://www.youtube.com/shorts/6Fts0Yq72bU 1.3 M https://www.youtube.com/shorts/aNQ4ryAsRNk 1.2 M https://www.youtube.com/shorts/qLxTu11wvVE 1.1 M https://www.youtube.com/shorts/MLJH1hH1B_w 0.657 M https://www.youtube.com/shorts/yTWeobHbflg 0.563 M
https://www.youtube.com/@laentropiad	355.000	https://www.youtube.com/watch?v=Q4oB3Dqyoew 1.4 M https://www.youtube.com/watch?v=1SVK4bfyRAs 0.784 M	https://www.youtube.com/shorts/HYnoWAWsSQk 1.0 M https://www.youtube.com/shorts/2A

evalen/featuring		https://www.youtube.com/watch?v=g1rmESBnb7I 0.613 M https://www.youtube.com/watch?v=cGiYuGfUlv0 0.596 M https://www.youtube.com/watch?v=ZFLIQq3V8lw 0.585 M https://www.youtube.com/watch?v=RCialgMQZdE 0.489 M	olmDxz4_M 0.293 M https://www.youtube.com/shorts/pV9cuk4tJpM 0.184 M https://www.youtube.com/shorts/nXjMkCrg5nY 0.140 M
https://www.youtube.com/@MarcelGarcia	586.000	https://www.youtube.com/watch?v=LHn_WzA25XQ 0.687 M https://www.youtube.com/watch?v=GCulgTbrRa8 0.569 M https://www.youtube.com/watch?v=xx-zX1ZutQE 0.460 M https://www.youtube.com/watch?v=lxJnp7otYLS 0.353 M https://www.youtube.com/watch?v=wM6y4QHDQ8 0.328 M https://www.youtube.com/watch?v=IBn1A3k3qo0 0.166 M	https://www.youtube.com/shorts/fDMbU0mgmVw 8.8 M https://www.youtube.com/shorts/ab2x2KLIWcY 6.3 M https://www.youtube.com/shorts/rE56BLJzmrQ 4.8 M https://www.youtube.com/shorts/ltdeopsZAJs 4.7 M https://www.youtube.com/shorts/Ea_Mt9goWCE 3.7 M https://www.youtube.com/shorts/-bQeTwCq7lo 3.5 M https://www.youtube.com/shorts/WfIgyISx-Fk 3.1 M https://www.youtube.com/shorts/-CErHhRrAQA 2.2 M
https://www.youtube.com/@viladixit8395/featured	190.000	https://www.youtube.com/watch?v=2bzuHKQRmkA 1.0 M https://www.youtube.com/watch?v=3hbXx2TIVM4 0.982 M https://www.youtube.com/watch?v=Lx6n3Rbp2lc 0.774 M https://www.youtube.com/watch?v=krS_ksqGNhg 0.696 M	No en té.
https://www.youtube.com/@rosalmon/featured	21.300	Un altre canal on els vídeos en format <i>YouTube Short</i> tenen moltes més visualitzacions que els propis vídeos pujats.	https://www.youtube.com/shorts/rh1bLqpepg4 0.824 M https://www.youtube.com/shorts/1HFRLyvXIWA 0.635 M https://www.youtube.com/shorts/6-7A3_k8XUk 0.282 M
https://www.youtube.com/@InfoVlogger	363.000	https://www.youtube.com/watch?v=u2roXARYNDA 0.467 M https://www.youtube.com/watch?v=JFi3QS6Ocbk 0.428 M	No en té.
https://www.youtube.com/@LibertadYLoQueSurja	308.000	https://www.youtube.com/watch?v=TuwaacRrhXM 0.561 M https://www.youtube.com/watch?v=tkREkiVX8EE 0.525 M https://www.youtube.com/watch?v=VMgMgN091xQ	https://www.youtube.com/shorts/Bldey9c9t_l 1.5 M https://www.youtube.com/shorts/mMZqAaFk6_0

		0.460 M	0.898 M https://www.youtube.com/shorts/GAEx4mlTQh8 0.750 M
https://www.youtube.com/@JoanPlanas/featured	224.000	https://www.youtube.com/watch?v=S13jM_gE3H0 0.799 M https://www.youtube.com/watch?v=nfgnuBP_05A 0.281 M	https://www.youtube.com/shorts/d9XYIBo3qzk 1.0 M
https://www.youtube.com/@unamiradalibertaria/featured	182.000	https://www.youtube.com/watch?v=0p-osQI9yVc 1.7 M https://www.youtube.com/watch?v=16ZZ1A8xifo 1.2 M https://www.youtube.com/watch?v=CMXELplGuQ8 0.8 M https://www.youtube.com/watch?v=8yv3maXFxnM 0.641 M https://www.youtube.com/watch?v=DbxLzhhK9Pw 0.594 M https://www.youtube.com/watch?v=atIZAG0I7jM 0.003 M	No en té.
https://www.youtube.com/@RubenGisbert/featured	523.000	https://www.youtube.com/watch?v=IElu4S3JbYw 0.333 M https://www.youtube.com/watch?v=rf5ksrsRrmg 0.292 M https://www.youtube.com/watch?v=Q2FnluNnABE 0.182 M https://www.youtube.com/watch?v=hSwTBuYyFMA 0.112 M	https://www.youtube.com/shorts/YxP0R3sO3Rk 0.199 M https://www.youtube.com/shorts/wa1-iC6EbAo 0.191 M
https://www.youtube.com/@ExpertoEnguadad/featured	131.000	https://www.youtube.com/watch?v=988LuAe-KYQ 1.2 M https://www.youtube.com/watch?v=KzGuBmyGVCs 0.907 M https://www.youtube.com/watch?v=4tBZMy4pAxQ 0.768 M https://www.youtube.com/watch?v=4WhP9LwJl5U 0.665 M https://www.youtube.com/watch?v=Pvjm8BLWfYk 0.424 M https://www.youtube.com/watch?v=vDxHk8uMSFY 0.298 M	No en té.
https://www.youtube.com/@UnaAlienada/featured	376.000	https://www.youtube.com/watch?v=S4dpBE1JT2M 1.3 M https://www.youtube.com/watch?v=KvjIqQXvZFU 0.728 M https://www.youtube.com/watch?v=mYJudY8d-fl 0.604 M	No en té.
https://www.youtube.com/@PerdidosenSlavia	170.000	Un altre canal on els vídeos en format <i>YouTube Short</i> tenen moltes més visualitzacions que els propis vídeos pujats.	https://www.youtube.com/shorts/p-1hX37sY44 3.2 M https://www.youtube.com/shorts/wTr6teaTqpU 2.4 M https://www.youtube.com/shorts/dtE9yiEvIDA 2.2 M https://www.youtube.com/shorts/sm

			--dKf1vgA 2.0 M https://www.youtube.com/shorts/Ukj2J9sjY5g 1.2 M https://www.youtube.com/shorts/TnUlihjMO94 0.893 M https://www.youtube.com/shorts/Fz6UCnDFMo 0.874 M
https://www.youtube.com/@LaGatadeScHrodinger <small>82</small>	685.000	https://www.youtube.com/watch?v=sF9XLd19fR4 0.671 M	En té però cap sobre qüestions al voltant dels feminismes (veure nota 6 a peu de pàgina).
https://www.youtube.com/@ElPeriodistaCamorrista	600.000	https://www.youtube.com/watch?v=tHhNLFj-IQs 4.0 M https://www.youtube.com/watch?v=kv7-A4zMzOM 1.4 M https://www.youtube.com/watch?v=cxcteRuAmUg 1.1. M	

Taula 3: Canals oficials d'empreses i mitjans de comunicació i relació de vídeos més visualitzats.

Canals (enllaç a la pantalla d'inici)	Nombre de persones subscrietes al canal (17/10/2023)	Vídeos amb major nombre de visualitzacions (17/10/2023) M = Milions	YouTube Shorts amb major nombre de visualitzacions (17/10/2023)
https://www.youtube.com/@lkerJimenez	978.000	https://www.youtube.com/watch?v=P7GQROwriA 0.177 M https://www.youtube.com/watch?v=gNXUUNpwFsc 0.162 M	https://www.youtube.com/shorts/DFk4e8JbCPw 0.222 M
https://www.youtube.com/@LibertadDigital	572.000	https://www.youtube.com/watch?v=zqEJkQ4kZ68 4.3 M https://www.youtube.com/watch?v=MZOR1dZOz5k 2.3 M https://www.youtube.com/watch?v=LFCgVP1JYo 0.629 M https://www.youtube.com/watch?v=IO3wNg1hkM4 0.592 M https://www.youtube.com/watch?v=hxXLqKYgpo	https://www.youtube.com/shorts/CClhKrZSjEk 0.504 M

⁸² Rocío Vidal, creadora d'aquest canal, és periodista i divulgadora. Al seu canal de *Youtube* podem trobar vídeos amb una empremta didàctica molt amena però que també solen incloure qüestions que ens interpel·len a la reflexió. Aquest, doncs, no és un canal específic que tracti sobre qüestions al voltant dels feminismes però en aquest vídeo referenciat, en concret, sí ens en dona la seva opinió.

		0.570 M https://www.youtube.com/watch?v=7fErWitbVSE 0.531 M	
https://www.youtube.com/@esRadiovideos	639.000	https://www.youtube.com/watch?v=NuNe44twHU4 2.5 M https://www.youtube.com/watch?v=2PhqJk70ylo 1.2 M https://www.youtube.com/watch?v=7Co29W1-5CY 1.0 M	https://www.youtube.com/shorts/BZcP0-6Lctc 0.476 M https://www.youtube.com/shorts/wKhZBzuMpTI 0.299 M https://www.youtube.com/shorts/wayxr2Pqfl8 0.237 M
https://www.youtube.com/@COPE/videos	550.000	https://www.youtube.com/watch?v=8LWz8F6KwI8 0.521 M https://www.youtube.com/watch?v=EGCJQhngqy8 0.487 M https://www.youtube.com/watch?v=upLR4UKimuk 0.411 M	https://www.youtube.com/shorts/VzES-htn-08 0.723 M https://www.youtube.com/shorts/Bdl92ugo4ro 0.520 M https://www.youtube.com/shorts/eA-zRS2oTw8 0.507 M https://www.youtube.com/shorts/ntThD7zFvEg 0.436 M
https://www.youtube.com/@el_mundo	970.000	https://www.youtube.com/watch?v=eIXZ3j1XN_M 1.9 M https://www.youtube.com/watch?v=nxulkslfhbm 1.7 M https://www.youtube.com/watch?v=mjhGYeKHkbQ 1.5 M https://www.youtube.com/watch?v=C9ilq6LyzU 1.0 M https://www.youtube.com/watch?v=Pq5Qx0qrwkA 0.884 M	https://www.youtube.com/shorts/AgSOGTbL98I 1.0 M https://www.youtube.com/shorts/RMF2ZiSmA_k 0.648 M https://www.youtube.com/shorts/y0IjLlosVYg 0.202 M
https://www.youtube.com/@elpais ⁸³	2.380.000	https://www.youtube.com/watch?v=0YgmHNDFY2A 6.2 M https://www.youtube.com/watch?v=7-vFjll7wCl 3.2 M https://www.youtube.com/watch?v=BWccdRuKifw 2.7 M https://www.youtube.com/watch?v=hFWAG0-pHis&f=1s 2.6 M https://www.youtube.com/watch?v=VWg3039D-GI 2.4 M https://www.youtube.com/watch?v=y3lgIVZALg4 2.2 M https://www.youtube.com/watch?v=M3wjlcuVNs 2.2 M https://www.youtube.com/watch?v=aA71XP5WCpM 2.1 M https://www.youtube.com/watch?v=qh7WNAG117w 1.6 M	https://www.youtube.com/shorts/NZyowNdcSg 0.345 M https://www.youtube.com/shorts/RbiC3nVwv1U 0.249 M

⁸³ El País. De manera excepcional també he posat aquest mitjà de comunicació malgrat mantenir certa alineació ideològica amb el PSOE (González, 2019:56).

https://www.youtube.com/@LaVanguardia/videos	1.740.000	https://www.youtube.com/watch?v=m2ZL6kvYA3I 2.3 M https://www.youtube.com/watch?v=oLSDUCkodYo 1.3 M	https://www.youtube.com/shorts/dlgHq9vmO90 7.3 M https://www.youtube.com/shorts/gWbJSdrmKvc 1.1 M https://www.youtube.com/shorts/kWFN9w1Fiec 0.186 M
https://www.youtube.com/@noticieropijoprogre	126.000	https://www.youtube.com/watch?v=5-ROv5HwDs8 0.269 M https://www.youtube.com/watch?v=GoNpO1Acm_Y&t=70s 0.255 M	No en té.
https://www.youtube.com/@lasrarezasdeewill	89.600	https://www.youtube.com/watch?v=gXSXn6lcyCI 0.182 M https://www.youtube.com/watch?v=bLvYOKBGqnU 0.151 M https://www.youtube.com/watch?v=ZTV12HXSVdw 0.141 M	No en té.
https://www.youtube.com/@ViOneMedia	56.500	https://www.youtube.com/watch?v=exh784D1340 0.045 M https://www.youtube.com/watch?v=5MXonuW7x8I 0.041 M https://www.youtube.com/watch?v=F-E4X1gQDCI 0.026 M	https://www.youtube.com/shorts/5HOGcxIJ0bl 0.099 M https://www.youtube.com/shorts/UzIU_WFzyGQ 0.103 M https://www.youtube.com/shorts/B2B9v3VcsfE 0.014 M

Taula 4: Preselecció dels vídeos més visualitzats⁸⁴.

ENTREVISTES A PEU DE CARRER.
https://www.youtube.com/watch?v=ZiFDC8GXXQk 9.1 M : ROMA GALLARDO : 15/07/2019
https://www.youtube.com/watch?v=sQsvLckp_NA 6.5 M : ROMA GALLARDO : 17/06/2019
https://www.youtube.com/watch?v=8iZDrOU8bYc 6.1 M : DANANN : 09/03/2020
https://www.youtube.com/watch?v=sh87CEV8Qil 4.9 M : ROMA GALLARDO : 02/09/2019
https://www.youtube.com/watch?v=12gdePz2qvA 4.3 M : ROMA GALLARDO : 11/03/2019
https://www.youtube.com/watch?v=IBz_loCQ9Po 3.9 M : ROMA GALLARDO : 24/06/2019
https://www.youtube.com/watch?v=eEfrBw9x-c 3.7 M : ROMA GALLARDO : 22/07/2019
https://www.youtube.com/watch?v=GyaUafglFe0

DEBATS.
https://www.youtube.com/watch?v=WVROz-zwQpk 7.1 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 06/12/2019
https://www.youtube.com/watch?v=ILmdU_cuklk 4.3 M : DANANN : 06/12/2018
https://www.youtube.com/watch?v=4IFMD-1mxDg 4.1 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 22/07/2019
https://www.youtube.com/watch?v=T50JUwjtLT4 2.5 M : DANANN : 12/12/2018
OPINIONS (Negacionisme*) ⁸⁵
https://www.youtube.com/watch?v=AGvE133JNf8 2.7 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 09/12/2019
https://www.youtube.com/shorts/4YaaWAWsSCc 1.0 M : LA ENTROPIA DE VALEN : 05/07/2022

⁸⁴ Els que menys visualitzacions tenen, registren entre 815 i 824 mil. Els que més, entre 9.1 i 8.8 milions. Així mateix, els marcats en verd o groc (comentaris) són **els finalment escollits** que transcriuré.

⁸⁵ He considerat dos blocs malgrat les moltes similituds que efectivament podem trobar.

3.0 M : DANANN : 11/12/2019
<https://www.youtube.com/watch?v=Hj-8Ok85lf8>
1.7 M : DANANN : 09/03/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=Q4qB3DgyoE4>
1.4 M : LA ENTROPIA DE VALEN : 11/03/2019
<https://www.youtube.com/watch?v=2bzuHKQRmkA>
1.0 M : VILADIXIT : 28/02/2021
<https://www.youtube.com/watch?v=3hbXx2TIVM4>
0.982 M : VILADIXIT : 19/11/2020

VIOLENCIA DE GÈNERE (Comentaris).

<https://www.youtube.com/shorts/dlghQ9vmO90>
7.3 M : LA VANGUARDIA : 25/04/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=y3lgIVZALg4>
2.2 M : EL PAÍS : 12/12/2018
<https://www.youtube.com/shorts/qWbJSdrnKvc>
1.1 M : LA VANGUARDIA : 11/07/2017
<https://www.youtube.com/watch?v=C9ilq6LlybU>
1.0 M : EL MUNDO : 26/08/2019
<https://www.youtube.com/watch?v=Pq5Qx0qrwKA>
0.884 M : EL MUNDO : 03/05/2018

DÈFICIT DE RECOINEIXEMENT: TRIVIALITZACIÓ.

<https://www.youtube.com/shorts/rE56BLJamiQ>
4.8 M : MARCEL GARCIA : 13/08/2022
<https://www.youtube.com/shorts/mmmBqSNBt5A>
3.7 M : WARHOL OLIVEIRA : 02/08/2022
<https://www.youtube.com/shorts/p-1hX37sY44>
3.2 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 07/10/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=hFWAG0-pHia&t=1s>
2.6 M : EL PAÍS : 12/09/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=aA71XP5WCpM>
2.1 M : EL PAÍS : 21/10/2018
<https://www.youtube.com/shorts/eZDZzZmGHoo>
1.5 M : BEGOÑA GERPE : 28/06/2023

EL GUANTÀS DE WILL SMITH.

<https://www.youtube.com/watch?v=0YqmHNDfY2A>
6.2 M : EL PAÍS : 28/03/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=BWccdRuKifw>
2.7 M : EL PAÍS : 28/03/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=M3wjlcujVNs>
2.2 M : EL PAÍS : 28/03/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=nxulkslfhbm>
1.7 M : EL MUNDO : 28/03/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=oLSDUCkodyo>
1.3 M : LA VANGUARDIA : 28/03/2022

FUTBOL FEMENÍ.

<https://www.youtube.com/watch?v=16-z-1A9xig>
1.2 M : UNA MIRADA LIBERTARIA : 19/08/2021

<https://www.youtube.com/watch?v=iEcV417IXdA>
0.856 M : UN TÍO BLANCO HETERO : 18/06/2018
<https://www.youtube.com/shorts/m1bl-qpereq>
0.824 M : ROSA SALMÓN : 02/06/2023

NEOMASCLISME: QÜESTIONAMENT DE LES ACCIONS SOCIALS.

<https://www.youtube.com/watch?v=lvvrCl3SVko>
2.7 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 22/10/2021
<https://www.youtube.com/watch?v=ipE-7qQMoHm>
2.6 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 03/06/2021
<https://www.youtube.com/watch?v=0p-osQI9yVc>
1.7 M : UNA MIRADA LIBERTARIA : 05/08/2021
<https://www.youtube.com/watch?v=S4pbbE-1TAM>
1.3 M : UNA ALINEADA : 18/01/2020
<https://www.youtube.com/watch?v=9888LUe-KYQ>
1.2 M : EXPERTO EN IGUALDAD : 22/12/2016
<https://www.youtube.com/shorts/3apqdR6vQs>
1.037 M : MARICEL FREIRE : 18/11/2022
<https://www.youtube.com/watch?v=enzompBcIA>
1.0 M : BEGOÑA GERPE : 24/02/2023
<https://www.youtube.com/shorts/P7PZzFVr3k>
0.968 M : RAMSEY FERRERO : 16/03/2023

NEOMASCLISME: NEGACIONISME DE LA DESIGUALTAT*.

<https://www.youtube.com/watch?v=aDrcXgKV-cl>
2.3 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI
<https://www.youtube.com/watch?v=M2OR1d2Oz5k>
2.3 M : LIBERTAD DIGITAL

HOMOFÒBIA / TRANSFÒBIA.

<https://www.youtube.com/shorts/DMCUDmcmVw>
8.8 M : MARCEL GARCIA : 15/06/2023
<https://www.youtube.com/shorts/ab2x2KLIWcY>
6.3 M : MARCEL GARCIA : 20/07/2023
<https://www.youtube.com/shorts/Ineops-2Ajs>
4.7 M : MARCEL GARCIA : 30/08/2023
https://www.youtube.com/shorts/Ea_Mi9qaWCE
3.7 M : MARCEL GARCIA : 10/08/2023
<https://www.youtube.com/shorts/bDeTvCo76>
3.5 M : MARCEL GARCIA : 27/06/2023
<https://www.youtube.com/shorts/WllqYISx-EL>
3.1 M : MARCEL GARCIA : 10/07/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=m2ZL6kvYA3I>
2.3 M : LA VANGUARDIA : 28/06/2019
<https://www.youtube.com/shorts/-CErHhR-AQA>
2.2 M : MARCEL GARCIA : 20/11/2022
https://www.youtube.com/watch?v=eIXZ3j1XN_M
1.9 M : EL MUNDO : 16/05/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=EuSTMOiaf3w>
1.8 M : DANANN : 30/03/2023
<https://www.youtube.com/watch?v=qh7WNAG117w>
1.6 M : EL PAÍS : 23/06/2017
<https://www.youtube.com/shorts/AgSOGTbL98I>
1.0 M : EL MUNDO : 16/05/2023

<p>SEXISME HOSTIL.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=zqEJkQ4kZ68 4.3 M : LIBERTAD DIGITAL : 10/03/2023</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=tHhNLFj-IQs 4.0 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 07/02/2018</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=NuNe44twHU4 2.5 M : ESRADIO : 16/10/2016</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/bvTrBtasTgnI 2.4 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 01/06/2023</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=vWg3038D-G 2.4 M : EL PAÍS : 06/06/2017</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/dIF9yiFvIDA 2.2 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 01/11/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/sm-dKf1vqA 2.0 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 12/12/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/Bidev9c9t 1.5 M : LIBERTAD Y LO QUE SURJA : 27/11/2021</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=mjhGYeKHkbQ 1.5 M : EL MUNDO : 05/12/2019</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/6Fts0Yg72bU 1.3 M : WARHOL OLIVEIRA : 12/12/2022</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=2PhqJk70ylo 1.2 M : ESRADIO : 31/01/2018</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/aNO4rVAsRNk 1.2 M : WARHOL OLIVEIRA : 14/12/2022</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=7Co29W1-5CY 1.0 M : ESRADIO : 30/03/2017</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/TnUimjMO9s 0.893 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 24/07/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/E_x6UjCnDfEMk 0.874 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 04/07/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/t50P0ffZwVWl 0.815 M : ROMA GALLARDO : 07/02/2022</p>	<p>DÈFICIT DE RECOINEIXEMENT: INSTRUMENTALITZACIÓ.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=kv7-A4zMzOM 1.4 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 11/03/2021</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/vC2fkOht_ME 1.2 M : BEGOÑA GERPE : 01/02/2023</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=cxcteRuAmUq 1.1 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 22/09/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/d9XyI8o3qz 1.0 M : JOAN PLANAS : 12/05/2022</p> <p>SEXISME BENEVOLENT.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=7-vFjI7wCl 3.2 M : EL PAÍS : 23/05/2017</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=qDrX8Q0sv4o&t=3s 1.4 M : ROXANA KREIMER : 09/10/2020</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/lJk2-J9sly5g 1.2 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 26/01/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/qlxTu11vVvE 1.1 M : WARHOL OLIVEIRA : 21/08/2022</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=yk-SAULukrw&t=508s 0.997 M : ROXANA KREIMER : 22/05/2022</p> <p>NEOMASCLISME: VICTIMITZACIÓ DELS HOMES.</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/RooqC-xGldU 1.069 M : MARICEL FREIRE : 27/01/2023</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/2dEeBqYJ8ag 1.040 M : MARICEL FREIRE : 15/10/2022</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/j7mDI_7nllU 0.918 M : MARICEL FREIRE : 12/04/2023</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=KzGuBmyGVCA 0.907 M : EXPERTO EN IGUALDAD : 04/05/2019</p> <p>https://www.youtube.com/shorts/mMzPaAER6_U 0.898 M : LIBERTAD Y LO QUE SURJA : 05/01/2022</p>
---	--

Taula 5: Selecció dels vídeos escollits per a la seva anàlisi i exploració crítiques.

<p>1. https://www.youtube.com/watch?v=ZrFOC8GXXO4 9.264 M : ROMA GALLARDO : 15/07/2019</p> <p>2. https://www.youtube.com/shorts/fDMbU0mgmVw 9.2 M : MARCEL GARCIA : 15/06/2023</p> <p>3. https://www.youtube.com/watch?v=WtVBQrzvQok</p>	<p>31. https://www.youtube.com/watch?v=gDrX8Q0sv4g&t=3s 1.487 M : ROXANA KREIMER : 09/10/2020</p> <p>32. https://www.youtube.com/watch?v=kv7-A4zMzOM 1.479 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 11/03/2021</p>	<p>DANANN: 1 vídeo 6.197.000 visualitzacions</p> <p>ROMA GALLARDO: 4 vídeos 25.216.000 visualitzacions en total</p>
---	---	---

<p>7.225 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 06/12/2019</p> <p>4. https://www.youtube.com/watch?v=s0sYLckp_NA 6.537 M : ROMA GALLARDO : 17/06/2019</p> <p>5. https://www.youtube.com/shorts/ab2x2KLIWcY 6.7 M : MARCEL GARCIA : 20/07/2023</p> <p>6. https://www.youtube.com/watch?v=5hZDrOu8bYo 6.197 M : DANANN : 09/03/2020</p> <p>7. https://www.youtube.com/watch?v=sh97CEV9CiU 5.054 M : ROMA GALLARDO : 02/09/2019</p> <p>8. https://www.youtube.com/shorts/rE56BLJzmrQ 4.9 M : MARCEL GARCIA : 13/08/2022</p> <p>9. https://www.youtube.com/shorts/ltdeopsZAJs 5.1 M : MARCEL GARCIA : 30/08/2023</p> <p>10. https://www.youtube.com/watch?v=12gdePz2qvA 4.361 M : ROMA GALLARDO : 11/03/2019</p> <p>11. https://www.youtube.com/watch?v=zqEJkQ4kZ68 5.095 M : LIBERTAD DIGITAL : 10/03/2023</p> <p>12. https://www.youtube.com/watch?v=tHhNLFj-lQs 4.051 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 07/02/2018</p> <p>13. https://www.youtube.com/shorts/mnhBqSNBi5A 3.7 M : WARHOL OLIVEIRA : 02/08/2022</p> <p>14. https://www.youtube.com/shorts/Ea_Mt9goWCE 3.9 M : MARCEL GARCIA : 10/08/2023</p> <p>15. https://www.youtube.com/shorts/-bQeTwCq7lo 3.7 M : MARCEL GARCIA : 27/06/2023</p> <p>16. https://www.youtube.com/shorts/WflqYiSx-Fk 3.2 M : MARCEL GARCIA : 10/07/2023</p> <p>17. https://www.youtube.com/watch?v=lvyrCl3SVKo 2.7 M : AGUSTÍN LAJE</p>	<p>33. https://www.youtube.com/watch?v=Q4oB3DqyoeW 1.454 M : LA ENTROPIA DE VALEN : 11/03/2019</p> <p>34. https://www.youtube.com/shorts/6Fts0Yq72bU 1.3 M : WARHOL OLIVEIRA : 12/12/2022</p> <p>35. https://www.youtube.com/watch?v=S4dpeE1JT2M 1.387 M : UNA ALINEADA : 18/01/2020</p> <p>36. https://www.youtube.com/shorts/Ukj2J9sjY5g 1.2 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 26/01/2022</p> <p>37. https://www.youtube.com/watch?v=16ZZ1A8xifo 1.308 M : UNA MIRADA LIBERTARIA : 19/08/2021</p> <p>38. https://www.youtube.com/watch?v=988LuAe-KYQ 1.203 M : EXPERTO EN IGUALDAD : 22/12/2016</p> <p>39. https://www.youtube.com/shorts/aNQ4ryAsRNk 1.2 M : WARHOL OLIVEIRA : 14/12/2022</p> <p>40. https://www.youtube.com/shorts/vC2fkObt_ME 1.3 M : BEGOÑA GERPE : 01/02/2023</p> <p>41. https://www.youtube.com/watch?v=cxcteRuAmUq 1.184 M : EL PERIODISTA CAMORRISTA : 22/09/2022</p> <p>42. https://www.youtube.com/shorts/qLxTu11wwVE 1.1 M : WARHOL OLIVEIRA : 21/08/2022</p> <p>43. https://www.youtube.com/shorts/rRogcCxGfdU 1.1 M : MARICEL FREIRE : 27/01/2023</p> <p>44. https://www.youtube.com/shorts/2dEeBqYJ8gQ 1.040 M : MARICEL FREIRE : 15/10/2022</p> <p>45. https://www.youtube.com/shorts/j3apodR6yOs 1.2 M : MARICEL FREIRE : 18/11/2022</p> <p>46. https://www.youtube.com/shorts/d9XYlBo3qzk 1.0 M : JOAN PLANAS : 12/05/2022</p> <p>47. https://www.youtube.com/watch?v=pqzgmrxBcFA 1.082 M : BEGOÑA GERPE : 24/02/2023</p>	<p>MARCEL GARCIA: 8 vídeos 38.900.000 visualitzacions en total</p> <p>AGUSTÍN LAJE: 4 vídeos 12.829.000 visualitzacions en total</p> <p>EL PAÍS: 3 vídeos 7.478.000 visualitzacions en total</p> <p>LIBERTAD DIGITAL: 3 vídeos 7.942.000 visualitzacions en total</p> <p>EL PERIODISTA CAMORRISTA: 3 vídeos 6.712.000 visualitzacions en total</p> <p>WARHOL OLIVEIRA: 4 vídeos 7.300.000 visualitzacions en total</p> <p>PERDIDOS EN SLAVIA: 4 vídeos 7.800.000 visualitzacions en total</p> <p>EL MUNDO: 2 vídeos 3.479.000 visualitzacions en total</p> <p>LIBERTAD Y LO QUE SURJA: 2 vídeos 2.398.000 visualitzacions en total</p> <p>ROXANA KREIMER: 2 vídeos 2.496.000 visualitzacions en total</p> <p>LA ENTROPIA DE VALEN: 2 vídeos 2.454.000 visualitzacions en total</p> <p>UNA ALINEADA: 1 vídeo 1.387.000 visualitzacions</p> <p>UNA MIRADA LIBERTARIA: 1 vídeo</p>
--	--	--

<p>ARRIGONI : 22/10/2021</p> <p>18. https://www.youtube.com/watch?v=JpE-7gOMoHM 2.6 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 03/06/2021</p> <p>19. https://www.youtube.com/watch?v=hFWAG0-pHis&t=1s 2.728 M : EL PAÍS : 12/09/2023</p> <p>20. https://www.youtube.com/shorts/wTr6teaTqpU 2.4 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 01/06/2023</p> <p>21. https://www.youtube.com/watch?v=VWg3039D-GI 2.471 M : EL PAÍS : 06/06/2017</p> <p>22. https://www.youtube.com/watch?v=MZOR1dZOz5k 2.336 M : LIBERTAD DIGITAL</p> <p>23. https://www.youtube.com/watch?v=m2ZL6kvYA3I 2.3 M : LA VANGUARDIA : 28/06/2019</p> <p>24. https://www.youtube.com/shorts/-CErHhRrAQA 2.2 M : MARCEL GARCIA : 20/11/2022</p> <p>25. https://www.youtube.com/shorts/dtE9yiEviDA 2.2 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 01/11/2022</p> <p>26. https://www.youtube.com/watch?v=v3lqIVZALg4 2.279 M : EL PAÍS : 12/12/2018</p> <p>27. https://www.youtube.com/shorts/sm--dKf1vgA 2.0 M : PERDIDOS EN SLAVIA : 12/12/2022</p> <p>28. https://www.youtube.com/watch?v=elXZ3j1XN_M 1.979 M : EL MUNDO : 16/05/2023</p> <p>29. https://www.youtube.com/shorts/Bldev9c9t_I 1.5 M : LIBERTAD Y LO QUE SURJA : 27/11/2021</p> <p>30. https://www.youtube.com/watch?v=mjhGYeKHkQ 1.5 M : EL MUNDO : 05/12/2019</p>	<p>48. https://www.youtube.com/shorts/HYnoWAWsSQk 1.0 M : LA ENTROPÍA DE VALEN : 05/07/2022</p> <p>49. https://www.youtube.com/watch?v=yk_SAUUukrw&t=506s 1.009 M : ROXANA KREIMER : 22/05/2022</p> <p>50. https://www.youtube.com/shorts/P7PZzfWr9kI 0.970 M : RAMSEY FERRERO : 16/03/2023</p> <p>51. https://www.youtube.com/shorts/i7rbDL7nIL0 1.0 M : MARICEL FREIRE : 12/04/2023</p> <p>52. https://www.youtube.com/watch?v=KzGuBmyGVCs 0.909 M : EXPERTO EN IGUALDAD : 04/05/2019</p> <p>53. https://www.youtube.com/shorts/mMZqAaFk6_0 0.898 M : LIBERTAD Y LO QUE SURJA : 05/01/2022</p> <p>54. https://www.youtube.com/shorts/rh1blgpepg4 0.824 M : ROSA SALMÓN : 02/06/2023</p> <p>55. https://www.youtube.com/watch?v=4tBZMy4pAxQ 0.768 M : EXPERTO EN IGUALDAD : 12/06/2019</p> <p>56. https://www.youtube.com/watch?v=sF9XLd19fR4 0.671 M : ROCÍO VIDAL : 31/07/2018</p> <p>57. https://www.youtube.com/watch?v=HKmtKPR8yBw&t=172s 0.581 M : MARICEL FREIRE : 22/06/2022</p> <p>58. https://www.youtube.com/shorts/CClhKrZSiEk 0.511 M : LIBERTAD DIGITAL : 09/03/2023</p> <p>59. https://www.youtube.com/watch?v=-MIIILSaUY 0.304 M : AGUSTÍN LAJE ARRIGONI : 09/01/2023</p>	<p>1.308.000 visualitzacions</p> <p>EXPERTO EN IGUALDAD: 3 vídeos 2.890.000 visualitzacions en total</p> <p>BEGOÑA GERPE: 2 vídeos 2.382.000 visualitzacions en total</p> <p>MARICEL FREIRE: 5 vídeos 4.921.000 visualitzacions en total</p> <p>JOAN PLANAS: 1 vídeo 1 milió visualitzacions</p> <p>RAMSEY FERRERO: 1 vídeo 970 mil visualitzacions</p> <p>ROSA SALMÓN: 1 vídeo 824 mil visualitzacions</p> <p>ROCÍO VIDAL: 1 vídeo 671 mil visualitzacions</p> <p>LA VANGUARDIA: 1 vídeo 2.300.000 visualitzacions</p> <hr/> <p>TOTAL VISUALITZACIONS ENTRE ELS 59 VÍDEOS (22 de desembre de 2023): +149.846.000</p>
---	---	---

Transcripcions i comentaris.

<https://docs.google.com/document/d/1O7aex7npOZtnhWRiQ5-QyKqv27z-gIK2AqPyjTi3EOY/edit?usp=sharing>

Agrupacions (blocs i subblocs temàtics).

<https://docs.google.com/document/d/1vkSDjvHE5dppXhG2SA4N-RhMK4bMqDPEldvHGGxP45U/edit?usp=sharing>

Exemples d'estratègies discursives.

https://docs.google.com/document/d/12pyD2v7LJC3pJz_qKe8nbh3VyfXqHg4upaBDt87ATfs/edit?usp=sharing